

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
Katedra trestního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

*Peněžitý trest,
trestněprávní a kriminologické aspekty*

PLZEŇ 2012

DANA VŠAHOVÁ

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Peněžitý trest, trestněprávní a kriminologické aspekty zpracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů“.

.....
Dana Vřahová

Poděkování

„Ráda bych poděkovala panu Mgr. Petru Škvainovi za odborné vedení, rady a spolupráci při poskytování informací při zpracování práce.“

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	8
1. ÚVOD	9
2. PRÁVNÍ ÚPRAVA PENĚŽITÉHO TRESTU	11
2.1 HISTORICKÝ VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY	11
2.1.1 <i>Trestní zákon z roku 1950</i>	11
2.1.2 <i>Trestní zákon z roku 1961</i>	12
2.1.3 <i>Vývoj právní úpravy po roce 1989</i>	13
2.2 PLATNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA.....	15
2.2.1 <i>Trestní zákon z roku 2010</i>	15
2.2.2 <i>Pojem trest</i>	16
2.2.3 <i>Pojem peněžitý trest</i>	18
3. PACHATEL PENĚŽITÉHO TRESTU	20
3.1 PODMÍNKY ULOŽENÍ.....	20
3.2 MLADISTVÍ PACHATELÉ	23
3.2.1 <i>Opatření ukládaná na základě ZSM</i>	24
3.2.1.1 <i>Započítání vazby</i>	25
3.2.1.2 <i>Promlčení</i>	26
3.2.2 <i>Peněžité opatření</i>	27
3.2.3 <i>Peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu</i>	29
3.3 PRÁVNICKÉ OSOBY	32
4. VÝMĚRA PENĚŽITÉHO TRESTU	35
4.1 SYSTÉM SAZEB.....	36
4.2 SPLÁTKY.....	38
5. VÝKON PENĚŽITÉHO TRESTU	40
5.1 NAŘÍZENÍ VÝKONU	40

5.2 UPUŠTĚNÍ OD VÝKONU	41
6. NÁHRADNÍ TREST ODNĚTÍ SVOBODY	43
6.1 VÝMĚRA NÁHRADNÍHO TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	43
6.2 FIKCE NEODSOUZENÍ.....	45
7. KRIMINOLOGICKÉ ASPEKTY	47
7.1 VZTAH KRIMINOLOGIE A TRESTNÍ POLITIKY	47
7.2 ALTERNATIVNÍ TRESTY Z KRIMINOLOGICKÉHO POHLEDU.....	49
7.3 UKLÁDÁNÍ PENĚŽITÉHO TRESTU V PRAXI	51
8. KOMPARACE S EVROPSKÝMI PRÁVNÍMI ÚPRAVAMI	53
8.1 NĚMECKO.....	54
8.1.1 Sankce ukládané právnické osobě v Německu	55
8.2 ŠPANĚLSKO.....	57
8.3 DÁNSKO	58
8.4 ŠVÉDSKO	59
8.5 SKOTSKO	60
9. ÚVAHY DE LEGE FERENDA	62
10. ZÁVĚR	64
RESÜMEE.....	65
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ	67
PŘÍLOHY	73

SEZNAM PŘÍLOH:

- *Příloha č. I Žádost o povolení splátek peněžitého trestu*
- *Příloha č. II Graf ukazující vývoj ukládání peněžitého trestu v České republice v letech 1972-2010*
- *Příloha č. III Tabulka obsahující ukládání peněžitého trestu v České republice v letech 1994 – 2010 rozdělené do krajů*
- *Příloha č. IV Poměr ukládání peněžitého trestu podle krajů České republiky v letech 1994 – 2010*
- *Příloha č. V Rozdíl ukládání peněžitého trestu v letech 1994-2010 podle nejrozdílnějších krajů České republiky*
- *Příloha č. VI Rozhovor o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob*

SEZNAM ZKRATEK

V rámci zjednodušení jsou v následujícím textu použity tyto zkratky:

Tr. zák. - zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

TrZ - zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

TŘ - zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

ZSM - zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

StGB - „Strafgesetzbuch“, německý trestní zákon

PřesZ - zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích

ZPr - zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

TOS - trest odnětí svobody

1. ÚVOD

Cílem této práce je poskytnout přehled o peněžitém trestu v trestním právu hmotném i procesním, o možnostech jeho využití, upozornění na klady a zápory peněžitého trestu a v neposlední řadě i porovnání s jinými právními úpravami.

Tématem této diplomové práce je „Peněžitý trest – trestněprávní a kriminologické aspekty“. Peněžitý trest je jedním z alternativních trestů k trestu odnětí svobody, který je jedním z nejstarších trestů vůbec a je stále aktuální. Alternativní tresty mohou být mnohem výhodnější, než nákladné a často neefektivní krátkodobé tresty odnětí svobody, a to nejen pro pachatele, ale i pro celou společnost.

TOS v této souvislosti je nutno považovat za „ultima ratio“¹. Má být uplatňován v případech, kdy ochrana společnosti vyžaduje, aby nebezpečný pachatel byl od ní na potřebnou dobu izolován, popř. tam, kde požadavek naplnění principu spravedlnosti, zvláště v případech závažných trestných činů, jinou sankci nepovoluje.²

Toto téma je zajímavé tím, že ukládání peněžitého trestu v současnosti stagnuje, možná i klesá, ačkoli se jedná o trest, který je jednou z nejstarších, velmi efektivní a citelnou alternativou krátkodobých nepodmíněných TOS, který zasahuje do majetkových poměrů pachatele. Peněžitý trest je významný zejména u mladistvých, u méně závažných deliktů a pachatelů bez trestní minulosti, kde tito pachatelé mají možnost být potrestáni méně nákladnou alternativou za krátkodobé nepodmíněné TOS.

Peněžitý trest je přitom v evropském měřítku považován za jednu z nejosvědčenějších alternativ krátkodobých nepodmíněných TOS.

Tato práce by měla přinést ucelený přehled o problematice peněžitého trestu a jeho využití. Mohla by nabídnout nové podklady v řešení dané problematiky včetně návrhů na změnu některých ustanovení v zákoně či jejich doplnění, jelikož podle přehledu ukládání peněžitého trestu v České republice opravdu tento alternativní trest upadá.

¹ Ultima ratio bychom mohli přeložit jako nejzazší, poslední rozhodnutí, řešení či opatření

² Marešová, A., Válková, J. K problematice alternativních trestů. Praha: IKSP, 1994, 10 s.

Je zajímavé podívat se na statistiky ukládání peněžitého trestu v České republice, které jsou uvedeny v přílohách č. III a IV a jsou členěny dle krajů, kde je patrné, v jakém kraji je nejvíce používáno ukládání peněžitého trestu, a kde naopak k tomuto způsobu trestání přistupují nejméně.

Motto: „Možná se ptáte, o jaké republice sním. Odpovídám: o republice samostatné, svobodné, demokratické, o republice hospodářsky prosperující a zároveň sociálně spravedlivé, zkrátka o republice lidské, která slouží člověku, a proto má naději, že i člověk poslouží jí. O republice všestranně vzdělaných lidí, protože bez nich nelze řešit žádný z našich problémů - lidských, ekonomických, ekologických, sociálních a politických.“

Václav Havel

2. PRÁVNÍ ÚPRAVA PENĚŽITÉHO TRESTU

2.1 HISTORICKÝ VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY

Peněžitý trest, jak už bylo v úvodu zmíněno, je jedním z nejstarších druhů trestu, který v dřívějších dobách býval ukládán ve prospěch poškozeného. Peněžitý trest býval ukládán, zejména osobám výše postaveným i za činy velmi závažné. Buržoazní i socialistickou naukou byl hodnocen jako vhodný trest potlačující ziskuchtivost.³

2.1.1 Trestní zákon z roku 1950

12. července 1950 přijalo Národní shromáždění Československé republiky nový trestní zákon, který teprve přinesl do trestněprávních norem výraznější změny. V této rané fázi socialistické republiky nikoho nepřekvapí účel trestu, kterým bylo na prvním místě zneškodnění nepřátel pracujícího lidu. Dále měl být vychováván jak pachatel, tak ostatní členové společnosti. K této výchově měl výraznou měrou posloužit peněžitý trest.

Druhy trestů se podle tohoto zákona dělily na hlavní a vedlejší. Mezi vedlejší tresty patřil peněžitý, společně s ostatními majetkovými a dalšími tresty. V zákoně bylo specifikováno celkem jedenáct vedlejších trestů a žádný z nich nebyl pro pachatele trestem jediným, protože „vedlejší trest lze uložit jen spolu s trestem hlavním.“⁴

Soud mohl uložit peněžitý trest jen v zákoně vysloveně stanovených případech, kdy při zřejmé nedobytnosti takového trestu od něj mohl upustit. Peněžitý trest, společně s trestem odnětí svobody, bylo možné uložit i tehdy, pokud to zákon vysloveně neukládal, především tehdy pokud šlo o čin motivovaný jednoznačně majetkovým prospěchem nebo bylo-li činem projeveno nepřátelství k lidově demokratickému řádu.

Výše peněžitého trestu mohla být podle tohoto zákona opravdu značná, kdy soudce měl při jeho stanovování poměrně širokou volnost, neboť jak je uvedeno

³ Solnař, V., Tresty a ochranná opatření. Praha: Academia, 1979, 107 s.

⁴ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, §18 odst. 3

v § 48 odst. 2 trestního zákona z roku 1950 „Při výměře trestu peněžitého přihlédne soud k osobním a majetkovým poměrům pachatele, tak aby trest peněžítý pro něho znamenal především citelné omezení majetku nabytého bezpracnými zisky a odnětí majetkového základu, z něhož pramenilo spáchání trestného činu. Trest peněžítý se vyměří částkou do deseti milionů Kčs a nesmí činit méně než tisíc Kčs.“⁵

Ustanovení paragrafu o ručení za nedobytný trest bylo výslovně zaměřeno na soukromé podnikání, kde soud mohl vyslovit, že pachateli, kterému je uložen nedobytný trest peněžítý, ručí tímto též majitel soukromého podniku, při jehož provozu byl trestný čin spáchán, nebo tím ručí osoba odpovědná za vedení takového podniku, jestliže z nedbalosti přispěla i k spáchání trestného činu.⁶

Novelou trestního zákona z roku 1956 byl měněn trestní zákon z roku 1950 v mnoha směrech. Jako příklad můžeme uvést nahrazování TOS na doživotí, TOS na 25 let. Novela se dotkla i ukládání peněžitého trestu, kde byla zrušena všechna ustanovení ve zvláštní části zákona, která povinně ukládala peněžítý trest.

Peněžítý trest nemohl být uložen společně s trestem propadnutí majetku, a dále v případě, pokud bylo patrné, že bude nedobytný. Vzhledem k měnové reformě bylo nasnadě, že se změnila i částka peněžitého trestu. Touto novelou byla stanovena výměra peněžitého trestu v rozmezí od 100 Kčs do 50 tisíc Kčs.⁷

2.1.2 Trestní zákon z roku 1961

Ústava Československé socialistické republiky č. 100/1960 Sb. byla základním bodem pro novou právní úpravu a díky ní byl v roce 1961⁸ vydán nový trestní zákon č. 140/1961 Sb., který byl s mnoha novelizacemi v platnosti do konce roku 2009.

Podle Tr. zák. lze peněžítý trest uložit ve dvou případech, a to samostatně, pokud jej ustanovení zvláštní části uvádí, což bývá zejména u trestných činů hospodářských a majetkových. Ve druhém případě lze peněžítý trest uložit vedle jiného trestu, a to buď tehdy, uvádí-li jej ustanovení zvláštní části, a u přečinů anebo

⁵ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, §48 odst. 2

⁶ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, §50

⁷ Krausová, V. Bakalářská práce. Brno: Vydavatelství MU, 2009, 17-18 s.

⁸ Zákon č. 140/1961 nabyt účinnosti 1. ledna 1962

v jiných případech, jestliže pachatel úmyslnou trestnou činností získal nebo se snažil získat majetkový prospěch.

Jako samostatný trest může být uložen v tom případě, jestliže vzhledem k povaze spáchaného trestného činu a možnosti nápravy odsouzeného není třeba uložení jiného trestu. Zde bychom mohli poukázat především na trest těžší, tedy TOS nebo nápravného opatření.

Vedle peněžitého trestu nelze nikdy uložit trest nápravného opatření, protože jde o trest, který má příliš podobné prvky, ani propadnutí majetku, jelikož je to trest, který se svým obsahem navzájem vylučuje. Nelze jej uložit ani vedle trestu smrti. Výjimkou jsou mladiství pachatelé, u kterých lze tento trest uložit, jen v případě, že je výdělečně činný. Peněžitý trest se dále neuloží, ani jako samostatný, ani vedle jiného trestu, je-li zřejmé, že by byl nedobytný. Tak tomu je tehdy, byla-li zjištěna neschopnost odsouzeného trest uhradit, s ohledem na jeho majetek, odměně za práci a závazkům. Když nastane situace, kdy nemůže být uložen peněžitý trest, je vhodné zvolit jiný trest, který není spojen s odnětím svobody.

Hranice peněžitého trestu je stanovena bezpodmínečně od 500 Kč do 50 000 Kč, kdy soud přihlédne k osobním a majetkovým poměrům odsouzeného a samozřejmě musí také přihlédnout k obecným zásadám o výměře trestu. Hranice peněžitého trestu a jeho majetková újma musí být úměrná účelu tohoto trestu tak, aby byl dobytý a znamenal znatelné snížení životní úrovně odsouzeného. Na druhou stranu nesmí ohrožovat uspokojování jeho základních životních potřeb a osoby, které jsou svou výživou na něm závislé.

Soud upustí od výkonu tohoto trestu, je-li evidentní, že by vymáhání nemělo výsledek nebo že by jeho výkonem byla velmi ohrožena výživa nebo výchova osob. V takových případech by se TOS neukládal.⁹

2.1.3 Vývoj právní úpravy po roce 1989

Po listopadu 1989 přišly významné změny. Trestní právní novely přinesly změny k vytvoření liberálního trestního práva právního státu. Tyto změny našly svůj výraz i v základních myšlenkách liberálního trestního práva, za které nutno

⁹ Solnař, V., Tresty a ochranná opatření. Praha: Academia, 1979, 108-110 s.

považovat dekriminalizaci¹⁰ a depenalizaci¹¹, zejména pak ve vztahu k omezení nepodmíněných TOS.¹²

Velkým úspěchem reformy trestněprávních sankcí uskutečněné po roce 1989 lze označit výrazné snížení podílu nepodmíněných TOS ukládaných českými soudy, kterého se podařilo dosáhnout systematickými změnami zaměřenými na prohloubení podpůrného postavení TOS a na rozšíření palety alternativních trestů.¹³

V roce 1990 došlo k amnestii, která měla dopad na rozsáhlé propuštění vězňů. Následný růst počtu vězňů, a to od roku 1991 doposud, byl nezbytný vzhledem k radikálnímu růstu spáchaných trestných činů a vysokému absolutnímu počtu stíhaných pachatelů. Je zajímavé, že i přesto ani dnes počet vězňů nedosahuje stavu před rokem 1989.¹⁴

Rok 1990 byl dále významný tím, že dne 2. května došlo k vydání novely trestního zákona. Tato novela přinesla řadu změn týkajících se možnosti uložení peněžitého trestu. Interesantní bylo zvýšení rozpětí peněžitého trestu od 2 000 do 1 000 000 korun. Současně trestní zákon rozšiřoval možnost aplikace tohoto ustanovení tím způsobem, že peněžitý trest bylo možné uložit například za úmyslné i nedbalostní trestné činy.

Soud mohl uložit peněžitý trest pouze v případě, že jej ukládá za trestný čin, u něhož horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje tři léta a vzhledem k povaze trestného činu a možnosti nápravy pachatele trest odnětí svobody současně neukládá. Peněžitý trest mohl být uložen jako samostatný trest v tom případě, kdy povaha spáchaného trestného činu a možnost nápravy pachatele uložením jiného trestu k dosažení účelu trestu nebyla třeba. Soud mohl stanovit, že peněžitý trest bude zaplacen v přiměřených měsíčních splátkách.

Novela zvýšila náhradní TOS z jednoho až na dvě léta pro případ, že by ve stanovené lhůtě peněžitý trest nebyl vykonán. Díky tomu se mohlo zvýšit přesvědčení pachatele zaplatit peněžitý trest v řádném termínu.

¹⁰ Dekriminalizace je částečné či úplné odstranění trestního postihu při ponechání administrativních sankcí

¹¹ Depenalizací rozumíme nahrazování trestu odnětí svobody jinými sankcemi a opatřeními

¹² Marešová, A., Válková, J. K problematice alternativních trestů. Praha: IKSP, 1994, 21 s.

¹³ Solnař, V., Tresty a ochranná opatření. Praha: Academia, 1979, 107 s.

¹⁴ Marešová, A., Válková, J. K problematice alternativních trestů. Praha: IKSP, 1994, 22s.

Zahlázení peněžitého trestu ze zákona uplynutím doby, aniž by musel soud o zahlázení rozhodovat, umožnila další novela týkající se peněžitého trestu v roce 1991 zákonem č.557/1991 Sb.

Novelou zákona č. 290/1993 Sb. byla zvýšena horní hranice peněžitého trestu na 5 miliónů korun. Rozpětí této výměry peněžitého trestu je velké, a i když možná zákonodárce podrobněji nepropracoval vodítka pro jeho aplikaci, je to přínosem pro možnost rozhodnutí soudců v různorodých trestných činech.

Novelou zákona č. 152/1995 Sb. byl opět pozměněn peněžitý trest. Před novelou se náhradní trest stanovil v případě, že by výkon peněžitého trestu mohl být zmařen. V případech pasivity pachatele nebo jeho neochoty peněžitý trest zaplatit nemohl být náhradní trest nařízen a peněžitý trest byl vymáhán exekucí jako pohledávka v občanskoprávním řízení. Tento postup se zdál zdlouhavý a málo účinný a vedl ve svých důsledcích k tomu, že peněžitý trest byl soudy nedostatečně využíván.

Náhradní TOS nepřicházel v úvahu pouze v případě, když se odsouzený ve vykonávacím řízení stal v důsledku okolností na jeho vůli nezávislých dlouhodobě neschopným peněžitý trest zaplatit nebo když by výkonem trestu byla vážně ohrožena výživa nebo výchova osoby, o jejíž výživu nebo výchovu je odsouzený podle zákona povinen pečovat.

Další novely trestního zákona vydané po roce 1995 do ustanovení upravující peněžitý trest už nijak nezasahovaly. Ustanovení tohoto zákona platily do roku 2009.

2.2 PLATNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA

2.2.1 *Trestní zákon z roku 2010*

Od poloviny 20. století probíhala reforma trestního práva hmotného. Novým trestním zákoníkem bylo završeno soustředěné úsilí o vytvoření nového moderního kodexu trestního práva hmotného. Nový trestní zákoník byl vyhlášen pod č. 40/2009 Sb. a nabyl účinnosti 1. ledna 2010.

Tento trestní zákoník přinesl mnoho změn do trestněprávní oblasti. Vyzdvihnout můžeme zejména změnu systematiky trestního zákona, nové rozdělení trestných činů na zločiny a přečiny, výrazně přísnější trestání recidivy, zpřísnění postihů za nejzávažnější trestné činy, zavedení formálního pojetí trestného činu s materiálním korektivem, a snahu o větší vyváženost prevence a trestní represe. Opomenout nelze ani zrušení 14leté hranice trestní odpovědnosti a znovuzavedení hranice 15 let.

Posílení v oblasti alternativních trestů je přínosem právní úpravy. Toto posílení je zřejmé zejména doplněním TrZ novými alternativními tresty jako je trest domácího vězení a trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Posilování úlohy alternativních trestů je jednou z hlavních filozofií zákoníku, kdy u méně závažných trestných činů je cílem nahradit trest odnětí svobody alternativními druhy trestů.

Došlo i k úpravě některých již existujících alternativních trestů jako je trest peněžitý, kde jeho pojetí umožnilo efektivnější využití a dosažení účelu trestu. V tomto případě se rozšiřují možnosti uložení peněžitého trestu a jeho výměry až do 36,5 mil. Kč proti původním 5 mil. Kč. A novinkou je i zavedení tzv. denních pokut.¹⁵

2.2.2 Pojem trest

Než se zaměříme na samotný pojem *peněžitý trest*, vysvětlíme si základní pojem trestního práva, kterým je *trest*. Trest je možno v našem právu charakterizovat jako specifický, zákonem stanovený a státem vynutitelný následek spáchaného trestného činu, který ukládá v trestním řízení soud a obsahuje negativní hodnocení trestného činu a jeho pachatele. Trestem působíme pachateli určitou újmu, jejímž prostřednictvím se sleduje splnění účelu trestu a trestního zákona.¹⁶

Účelem trestu můžeme rozumět praktické, jasně pojmenovatelné cíle, které má trest plnit. Nejobecnějším účelem je udržení řádu ve společnosti. Tím nerozumíme jen tresty dle trestního práva, ale všechny druhy sankcí na té nejobecnější rovině.

¹⁵ Justová, K. Diplomová práce. Brno: Vydavatelství MU, 2011, 27 s.

¹⁶ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2000, 273-275 s.

Sankce má ale více podob, ze sociologického hlediska nemusí být jen negativní, ale i pozitivní. Společnost může fungovat jen tehdy, pokud lidé projdou procesem socializace¹⁷.

Trest je jedním z právních následků spojených se spácháním trestného činu. Není právním následkem jediným ani nutným v tom smyslu, že by nastupoval vždy po spáchání každého trestného činu. Vedle trestu nebo místo trestu může být právním následkem spáchaného trestného činu zejména ochranné opatření, povinnost k náhradě škody apod.

Vedle ochranných opatření bývají tresty slibu beztrestnosti a upuštění od potrestání právními prostředky k dosažení účelu trestního zákona. Tohoto účelu se má dosáhnout jak pohrůzkou tresty, tak jejich ukládáním a výkonem. Pohrůzkou můžeme rozumět to, že trestní zákon stanoví ve svých skutkových podstatách, která jednání považuje za nevhodné a společnosti škodlivé a jaká újma v podobě trestu může nastat po jeho spáchání. V našem trestním právu se při ukládání trestů používají zásady individualizace, humanismu, zákonnosti trestu, proporcionality a personálnosti, čímž bychom měli dostat spravedlivý trest. Tyto zásady mají velký význam i při ukládání alternativních trestů k TOS. Tresty podle trestního zákona mohou ukládat pouze soudy, žádné jiné orgány státu, a to jen za spáchané trestné činy a po řádně skončeném trestním řízení.

Výkon trestu představuje vlastně bezprostřední realizaci účelu trestního zákona a trestu. Ve vykonaném trestu by pak měla být obsahem určitá újma na jinak chráněných občanských právech a svobodách pachatele trestného činu. Újma by měla být, a to zvláště u alternativních trestů, pouze nezbytným prostředkem pro dosažení účelu trestu a trestního zákona.

Za spáchané trestné činy může soud uložit pouze tresty taxativně uvedené, v § 52 TrZ, tedy konkrétně *TOS, domácí vězení, obecně prospěšných prací, ztráty čestných titulů a vyznamenání, ztráty vojenské hodnosti, zákazu činnosti, propadnutí majetku, propadnutí věci a jiné majetkové hodnoty, vyhoštění, zákazu pobytu, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a peněžitý trest.*

Z trestů, jejichž ukládání náš trestní zákon za spáchání trestného činu umožňuje, lze některé tresty uložit samostatně za předpokladu, že jsou výslovně uvedeny v příslušném ustanovení zvláštní části trestního zákona, a to

¹⁷ Socializace je celoživotní proces formování chování člověka společností

třeba alternativně s jinými druhy trestů. Zvláštní postavení mají z tohoto hlediska trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest, trest zákazu pobytu a trest vyhoštění, neboť je lze uložit samostatně, i když trestní zákon ve zvláštní části takový druh trestu v sankci za trestný čin nestanoví.

V systému trestů převažují druhy trestů, které nejsou spojeny s TOS a s izolací pachatele od společnosti, protože předpokládáme, že u těchto pachatelů by se mohlo záporně projevit jejich násilné a rychlé vytržení z přirozeného sociálního prostředí, přičemž by došlo k narušení sociálně užitečných svazků. Uložením alternativních trestů nespojených s bezprostředním TOS můžeme docílit projevu důvěry vůči pachateli, přičemž ve výkonu se můžeme opřít o pachatelovy kladné vlastnosti a návyky a výchovný vliv na něj mohou vykonávat odborníci i laická veřejnost.

Alternativy trestu odnětí svobody nemají nevýhody TOS, naopak jejich výhodami je spojen výkon trestu s nižšími náklady a nejsou překážkou pro opětovné začlenění pachatele do společnosti.

Velmi důležitá je okolnost, že alternativy k nepodmíněnému TOS jsou u části méně narušených pachatelů trestných činů podstatně účinnější z hlediska odstranění hrozby recidivy¹⁸ než nepodmíněný TOS, který by vedl k negativním postojům těchto odsouzených. Jako příklad můžeme uvést narušení jejich rodinných i společenských vztahů, ztrátu zaměstnání i bydlení, jak tomu velmi často v průběhu výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody bývá. Naproti tomu alternativní tresty, zejména při vhodném a účinném vedení ze strany pracovníků probační a mediační služby, poskytují méně narušeným pachatelům novou či další příležitost řešit své problémy způsobem, který jim dává šanci uspokojivého začlenění do společnosti při zachování rodinných i společenských vztahů.¹⁹

2.2.3 Pojem peněžitý trest

Peněžitý trest je jedním z nejdůležitějších a nejvyužívanějších druhů trestů nespojených s TOS a je významnou alternativou ke krátkodobým trestům odnětí

¹⁸ Recidiva znamená zpětnost, opakování, návrat

¹⁹ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2000, 273-275 s.

svobody. „Jde o projev obecné povahy trestu jako trestněprávní sankce, jejíž podstatou je vždy určitá újma.“²⁰

Majetková povaha peněžitého trestu z něj činí vhodný prostředek k dosažení účelu trestu zejména v případech, kdy se pachatel dopustil trestného činu majetkové povahy.²¹ Z těchto důvodů přichází v úvahu zejména při postihu trestných činů proti majetku, hospodářských, proti pořádku ve věcech veřejných a obecně nebezpečných. V těchto případech bude funkcí peněžitého trestu především možnost postihnout majetkový prospěch pachatele, který získal z trestné činnosti.

Kromě trestných činů proti majetku, hospodářských, proti pořádku ve věcech veřejných a obecně nebezpečných, jsou dalším okruhem činy, při kterých pachatel potřebuje určité finanční prostředky, ačkoli tyto činy nemají majetkovou povahu, byť mohou být páčány za úplatu, v tomto případě lze uložit peněžitý trest. Zde by se měla projevit zábranná funkce peněžitého trestu, jehož citelná výměra by odčerpala peněžní prostředky potřebné k dalšímu páčání trestné činnosti.

U některých trestných činů této povahy je však nutné prokázat zjištěný úmysl, aby mohl být peněžitý trest uložen, protože nejde o přečiny a v sankci za ně není obsažen i peněžitý trest.

Peněžitému trestu se velmi podobá další sankce, pokuta. Pokutu obsahuje i PřesZ a celá řada dalších předpisů sankcionujících oblast tzv. správních přestupků, popřípadě jiných správních deliktů.

²⁰ Šámal, P. a kol. Trestní Zákoník, Komentář. I Díl. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 773 s.

²¹ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. 1.vydání. Praha: C.H. Beck, 2000, 279 s.

3. PACHATEL PENĚŽITÉHO TRESTU

3.1 PODMÍNKY ULOŽENÍ

Ustanovení § 67 až § 69 TrZ v podstatě odpovídají dřívější právní úpravě peněžitého trestu podle § 53 a §54 Tr. zák. s těmito nejvýznamnějšími změnami, které přinesl nový trestní zákoník a s ním související novela TŘ²², zde se výměra peněžitého trestu stanoví v určitém počtu denních sazeb, přičemž do 31. 12. 2009 se peněžitý trest vyměřoval v rámci stanoveného rozpětí. Dále je stanoveno, že náhradní trest odnětí svobody za nevykonaný peněžitý trest je ukládán do výměry čtyř let. Tato hranice je zvýšena, oproti Tr. zák., kde byla výměra stanovená v délce do dvou let. V případě nezaplacení peněžitého trestu ve stanovených lhůtách se nejdříve nařídí jeho vymáhání podle § 343 TŘ, a teprve v případě neúspěšného vymáhání a je-li zjevné, že by výkon peněžitého trestu mohl být zmařen, se nařídí výkon náhradního trestu odnětí svobody. Velkou změnou je, že do 31. 12. 2009 se peněžitý trest nevymáhal. Nebyly-li důvody k odkladu nebo upuštění od jeho výkonu, nařídil se výkon náhradního TOS.²³

Trestní zákoník zakotvuje tři možnosti uložení peněžitého trestu:

1. *Za úmyslný trestný čin spáchaný ze zjištěné pohnutky, jestliže pachatel získal nebo se snažil získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch, který nám ustanovuje § 67 odst. 1 TrZ.*

Pro uložení peněžitého trestu rozhoduje forma zavinění a pohnutka. Tím rozumíme, že musí jít o úmyslný trestný čin, kterým pachatel získal nebo se snažil získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch. Obě tyto podmínky, kterými myslím úmyslný trestný čin a zjištěný motiv pachatele, je třeba splnit současně.

V případě souběhu více trestných činů postačí, aby uvedeným požadavkům vyhovoval alespoň jeden z nich. Splnění podmínek se zkoumá přednostně před případným postupem uložení peněžitého trestu bez těchto podmínek, jak je tomu podle § 67 odst. 2 TrZ. Ještě nebudeme předbíhat a zůstaneme u § 67 odst. 1 TrZ, kde bude peněžitý trest ukládán buď za zločin, anebo za úmyslný přečin.

²² Šámal, P. a kol. Trestní Zákoník, Komentář. I Díl. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 774 s.

²³ Šámal, P. a kol. Trestní Zákoník, Komentář. I Díl. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 775 s.

Okolnost, že pachatel úmyslným trestným činem získal nebo se snažil získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch, se bude posuzovat stejně jako u trestu propadnutí majetku. Výše získaného nebo zamýšleného majetkového prospěchu bude též důležitým pro konkrétní výměru peněžitého trestu, kde je nově důležité stanovení počtu jeho denních sazeb, které se odvíjí od povahy a závažnosti spáchaného trestného činu.

2. Za jakýkoli jiný trestný čin, u něhož trestní zákoník uložení tohoto trestu dovoluje z § 67 odst. 2, písm. a) TrZ.

Toto ustanovení rozšiřuje možnosti uložení peněžitého trestu i na postih trestných činů, které nebyly spáchány úmyslně, anebo těch, které sice byly spáchány úmyslně, ale bez toho, aby pachatel získal nebo se snažil získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch. V obou případech může být peněžitý trest uložen vedle jiného druhu trestu nebo samostatně. Přitom zde není vyloučeno, že budou současně splněny podmínky pro uložení peněžitého trestu podle předchozího výkladu, i podle tohoto ustanovení. Můžeme tím myslet úmyslný trestný čin spáchaný ze ziskuchtivosti, za nějž lze podle zvláštní části trestního zákoníku uložit peněžitý trest. Jako další příklad můžeme uvést, byl-li jeden z trestných činů úmyslný a spáchaný se zjištěnou pohnutkou v souběhu s druhým, který byl spáchán z nedbalosti a za nějž trestní zákoník ve zvláštní části dovoluje uložit peněžitý trest.

Peněžitý trest se ukládá za trestné činy, u nichž je v sankci ve zvláštní části trestního zákoníku výslovně uvedena možnost uložení tohoto druhu trestu za toho předpokladu lze uložit peněžitý trest za postih nedbalostních trestných činů i úmyslných trestných činů spáchaných bez zjištěné pohnutky, a to v obou případech bez ohledu na okolnost, jestli jde o zločin nebo přečin, a nezáleží ani na tom, zda je vedle peněžitého trestu ukládán ještě jiný druh trestu či nikoli. Tím myslíme například trestný čin obecného ohrožení podle § 273 odst. 1, odst. 2 písm. b), odst. 3 TrZ, kde soud může uložit peněžitý trest jen za použití § 67 odst. 2 písm. a) TrZ.

3. Za přečin v případě, že vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele neukládá současně nepodmíněný trest odnětí svobody, který nám ustanovuje § 67 odst. 2, písm. b) TrZ.

Zde nám zákon rozšiřuje možnosti ukládání peněžitého trestu i za přečiny, které nebyly spáchány ze zjištěné pohnutky a ani za ně není výslovně stanoven

peněžitý trest ve zvláštní části trestního zákoníku. Tento postup přichází v úvahu za dvou předpokladů, kdy:

- Prvním předpokladem je, že *soud ukládá peněžitý trest za přečin*. Přečinem podle TrZ jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, za něž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do 5 let. Toto ustanovení můžeme najít v § 14 odst. 2 TrZ. Přitom nezáleží na okolnosti, jestli byl přečin spáchán úmyslně nebo z nedbalosti.

Jestliže není peněžitý trest uveden v sankci za určitý trestný čin ve zvláštní části trestního zákoníku, pak soud bude zvažovat, zda nelze takovýto druh trestu uložit podle předchozích obou ustanovení, o kterých je zde psáno. Postup podle obou citovaných ustanovení je stanoven alternativně.

- Druhým předpokladem je, že *trestní zákoník ve zvláštní části v sankci za takový přečin výslovně neobsahuje peněžitý trest*. Vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a k osobě a poměrům pachatel soud současně neukládá TOS. Ukládá-li soud peněžitý trest podle tohoto ustanovení, nemůže vedle něj uložit ještě TOS.

Jestliže by k nápravě pachatele a k ochraně společnosti nestačil peněžitý trest bez TOS, tím chci říct, že nepřichází-li v úvahu jiný druh trestu nespojeného s odnětím svobody, který by bylo možné uložit vedle peněžitého trestu, a nepostačuje-li ani uložení peněžitého trestu jako samostatného trestu, pak je peněžitý trest přípustný vedle trestu odnětí svobody jen za podmínek uvedených v § 67 odst. 1 nebo v § 67 odst. 2 písm. a) TrZ, o kterých je psáno výše.

Postup podle tohoto ustanovení je tedy možný jen za předpokladu, že vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a k osobě a poměrům pachatele soud neukládá TOS.²⁴

Ukládá-li soud pachateli v rámci souhrnného trestu peněžitý trest ve stejné výši, v jaké mu byl uložen dřívějším rozsudkem, jehož výrok o trestu se při uložení souhrnného trestu zrušuje, pak v případě zjištění, že peněžitý trest uloženým dřívějším rozsudkem byl již zaplacením zcela vykonán, soud nestanoví náhradní TOS.

²⁴ Vrchní soud v Praze ze dne 24.8.2000, sp.zn. 4 To 22/2000 zdroj: Právní informační systém – CODEXIS ACADEMIA, ATLAS Consulting, spol. s r. o.

Peněžitý trest soud naopak neuloží, pokud je zřejmé, že by byl nedobytný. Peněžitý trest má být uložen jen v takové výměře, v jaké je dobytý, jinak nemá smysl takový trest ukládat. Náležitě zjištění osobních, výdělkových a majetkových poměrů pachatele je samozřejmě podmínkou pro stanovení konkrétní výměry trestu, tak i pro rozhodnutí, zda je možné v daném případě vůbec trest uložit.²⁵

3.2 MLADISTVÍ PACHATELÉ

Trestní politika vůči delikventní mládeži by měla být uplatňována v duchu spravedlivého potrestání mladistvého za jeho trestný čin, a to tím způsobem, že se použijí jak trestní, tak i mimotrestních prostředky systému sociální kontroly kriminality. To vše se použije za současné pomoci ze strany sociálních pracovníků nejen v rámci zákonného potrestání, ale i v období po výkonu trestní sankce či jiného opatření. Tím myslím v období jeho následného znovuzачlenění do společnosti. Stačilo by tedy napsat jen *trestat a pomáhat*. Takto mohou trestněprávní prostředky a postupy efektivně působit na trestnou činnost mládeže.

Rozdíly mladistvých a dospělých pachatelů, které vyplývají z obecně nižší rozumové a mravní vyspělosti a nezralosti mladistvých, odůvodňují zvláštní úpravu podmínek vzniku trestní odpovědnosti i řešení důsledků deliktu. Základním předpokladem je skutečnost, že u mladistvého existuje větší možnost, že se podaří výchovu a budoucí život včas usměrnit tak, aby se taková osoba v budoucnu již trestné činnosti vyvarovala nebo možná i to, že mladistvá osoba není dostatečně rozumově vyspělá, aby pochopila, čeho se dopouští.

Sankcionování mladistvých je v současnosti upraveno zákonem č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže. Cílem a záměrem ZSM je mimo jiné najít účinný způsob, jak napravit pachatele proviněné ještě před řízením před soudem. Tato úprava se výrazně odlišuje od trestání dospělých pachatelů. Pro vzájemný vztah platí i při ukládání sankcí vztah speciality ZSM k trestnímu zákoníku i dalším obecným právním předpisům.

²⁵ Kratochvíl, V. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha. C.H. Beck, 2009, 485 s.

Nesmíme opomenout, že právní následky provinění spáchaných mladistvými označujeme společným termínem opatření.²⁶

3.2.1 Opatření ukládaná na základě ZSM

Opatření, která se ukládají mladistvým, představují základní trestněprávní následky provinění mladistvých ve smyslu hmotněprávní formy reakce na jejich trestnou činnost. Tyto opatření však nejsou jedinou formou reakce na delikvenci mladistvých, ani jediným a nutným právním následkem jimi spáchaných provinění.

Posloupnost zákonem upravených opatření a formu řešení trestné činnosti mladistvých lze rámcově shrnout takto:

1. *Řešení trestní věci odklonem od trestního stíhání (po splnění zákonem nebo rozhodnutím soudu stanovených podmínek)*

Tento postup s využitím specifických mediačních²⁷ metod směřuje především k urovnání trestným činem narušených právních a společenských vztahů, kde konečné rozhodnutí ve věci by v sobě mělo obsahovat vedle sankčního prvku i řešení životní situace mladistvého, motivující ho určitým způsobem do budoucna;

2. *Výchovná a ochranná opatření*

Při ukládání těchto méně intenzivních sankcí je třeba respektovat zásadu proporcionality ve vztahu k závažnosti spáchaného činu a osobě pachatele a sledovat především jeho prospěch z hlediska rozvoje jeho osobnosti;

3. *Ukládání trestních opatření nespojených s bezprostředním odnětím svobody s probačními prvky i bez nich*

Toto ukládání můžeme nazývat i *alternativní trestní opatření*. Preferovány jsou sankce vykonávané ve společenství za aktivního působení blízkého sociálního okolí mladistvého a sankce spojené se specifickou péčí probačních úředníků. Kdybychom zvažovali přiměřené trestněprávní sankce nebo vhodnost upuštění od potrestání mladistvého, měl by být podrobně zvažován i vliv samotného projednání trestní věci na něho.

4. *Trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody ukládané podle závažnosti činu jako ultima ratio trestněprávního postihu*

²⁶ Justová, K. Diplomová práce. Brno: Vydavatelství MU, 2011, 59 s.

Zákon umožňuje uložit mladistvému tato trestní opatření výrazně kratšího trvání než u dospělých a také počítá s tím, že nařízení jejich výkonu bude doprovázené širokou nabídkou integračních opatření a vzdělávacích programů, které jim napomohou začlenit se znovu do společnosti. Tímto zákon také předpokládá, že výchovná podpora a pomoc mladistvým nebude končit jejich propuštěním na svobodu, nýbrž že bude poskytována i po skončení výkonu trestního opatření.²⁸

K mladistvým je přistupováno jako k dosud nevyzrálým dospívajícím jedincům s vyvíjející se hodnotovou stupnicí, jejichž postoje je možno vhodným zacházením zásadně ovlivnit a změnit. Klíčové místo proto v tomto systému mají opatření reagující na jejich aktuální životní situaci a opatření zaměřená do budoucna. Tímto přístupem a pohledem na mladistvé se východiska diametrálně liší od stávajícího systému soudnictví ve věcech dospělých, který je orientován do minulosti, ke spáchanému trestnému činu a k okolnostem, které zde byly především v době jeho spáchání.

V rovině právně filosofické a koncepční je východiskem nového systému soudnictví ve věcech mládeže model tzv. obnovující trestní spravedlnosti, která je nazývána jako restorativní justice.

Nové pojetí obnovující trestní spravedlnosti přistupuje k trestné činnosti zcela odlišně. Vidí v ní totiž především poškození jedné osoby jinou a porušení určitých sociálních a právních vztahů. Současně ji vnímá v kontextu všech morálních, společenských a ekonomických aspektů. Soustřeďuje se proto na nápravu způsobené nespravedlnosti, na motivaci obviněného k pozitivní změně chování a k životu v souladu se zákonem, na objasnění příčin jeho trestné činnosti a na jejich odstranění.

3.2.1.1 Započítání vazby

Jestli je vedeno proti mladistvému trestní řízení ve vazbě a dojde v tomto řízení k jeho odsouzení, započítá se mu doba strávená ve vazbě do uloženého trestního opatření, popřípadě do trestního opatření úhrnného nebo souhrnného, pokud je vzhledem k druhu uloženého trestního opatření započítání možné.

²⁸ *Kratochvíl, V.* Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha. C.H. Beck, 2009, 566-569 s.

V případě, že byl mladistvý potrestán a došlo k jeho novému odsouzení pro týž skutek, započítá se mu vykonané trestní opatření do uloženého trestního opatření, pokud je vzhledem k druhu uloženého trestního opatření započítání možné.

Obdobně postupuje soud, uložil-li mladistvému trestní opatření úhrnné nebo souhrnné. Tímto způsobem lze odsouzenému mladistvému mimo jiné započítat do zkušební doby podmíněného odsouzení též již uběhlou zkušební dobu podmíněně odloženého peněžitého opatření.²⁹

3.2.1.2 Promlčení

Předpokladem promlčení výkonu trestního opatření je uplynutí zákonem stanovené promlčecí doby. Jde o jediný zákonný předpoklad. Zkrácení promlčecí doby zde není možné. Zato k prodloužení promlčecí doby fakticky dochází při stavení a přerušování promlčení.

V určitých případech však promlčení výkonu trestního opatření není možné, přičemž lze rozlišovat dvě možnosti. První možností je vyloučení promlčení zákonem vzhledem k povaze provinění, za něž byla tato trestní opatření uložena, a druhou možností je vyloučení promlčení vzhledem k povaze a obsahu daného druhu trestního opatření.

S ohledem na povahu a obsah některých trestních opatření nepřichází jejich promlčení v úvahu v těchto případech:

1. U trestního opatření zákazu činnosti, jehož obsah spočívá v zákazu určené činnosti stanoveném na určitou dobu, která běží od právní moci rozsudku nezávisle na opatřeních soudu směřujících k výkonu trestu
2. U trestního opatření propadnutí věci, jehož podstata spočívá v přechodu vlastnictví věci z mladistvého na stát, přičemž tento přechod nastává dnem právní moci
3. U peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu, u podmíněného odsouzení, u podmíněného odsouzení s dohledem nepřichází s ohledem

²⁹ Válková, H., Sotolář, A. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých. Trestněprávní revue, 2005, č. 2, 32 s.

na jejich povahu promlčení v úvahu, bylo-li vysloveno nebo má-li se za to, že se na pachatele hledí jako by nebyl odsouzen³⁰

3.2.2 Peněžité opatření

Peněžité opatření nalezneme v § 27 ZSM, kde toto opatření ukládá mladistvému s odkazem na podmínky stanovené v TrZ, proto se zde uplatní jinak přiměřeně komentář k § 67 až §69 TrZ (tyto paragrafy a ukládání peněžitého trestu jsou zmíněny v předchozích kapitolách) s tím, že tam, kde se používá pojem trest, je třeba u mladistvého rozumět trestní opatření, a tam, kde se používá pojem trestný čin, je třeba u mladistvého rozumět provinění.³¹

Peněžité opatření je významnou alternativou ke krátkodobým trestním opatřením odnětí svobody. I když je zde zřejmá jeho majetková povaha, není peněžité opatření určeno výlučně pro postih majetkových provinění. Stejně dobře může reagovat na případy provinění porušujících nedotknutelnost cizího majetku, kde jako příklad můžeme uvést vandalství. Jeho využitelnost ve sféře soudnictví ve věcech mládeže nicméně značně omezuje to, že mladiství zpravidla nedisponují dostatečnými finančními zdroji. Toto omezení můžeme brát jako velký problém, jelikož právě peníze jsou u mladistvých, z jejich pohledu, velmi důležitou součástí a jejich postih by pro ně mohl být značnou sankcí.

Nový trestní zákoník, a v této souvislosti i novelizovaný, zákon o soudnictví ve věcech mládeže již opustily tradiční pojetí peněžitého trestu vycházející z pevně předem stanovených částek. Ukládat tuto sankci, a to jak u mladistvých, tak nyní nově i u dospělých, lze formou denní sazby, která je ustanovena v § 27 odst. 2 ZSM, § 68 odst. 1 TrZ a peněžité opatření s podmíněným odkladem jeho výkonu, § 28 až 30 ZSM.

Peněžité opatření může být mladistvému uloženo samostatně nebo vedle jiného druhu trestního opatření za předpokladů, jako v TrZ, jak už je zmíněno výše. ZSM stanoví v tomto směru požadavek, že mladistvému lze uložit peněžité opatření, pouze pokud je *výdělečně činný* nebo *jeho majetkové poměry to umožňují*.

³⁰ Válková, H., Sotolář, A. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých. Trestněprávní revue, 2005, č. 2, 33 s.

³¹ Šámal, P. a kol. Trestní Zákoník, Komentář. I Díl. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 776 s.

V § 27 odst. 2 a 3 ZSM je upraven základní právní rámec peněžitého opatření formou denní sazby. Stanovení peněžitého opatření touto formou je otázkou výměry, tedy způsobu stanovení výše peněžitého opatření, nikoliv způsobu splacení. Stanovení peněžitého opatření formou denní sazby tedy neznamená, že příslušná částka připadající na denní sazbu má být po stanovenou dobu splácena každý den. Stanovení peněžitého opatření formou denní sazby vychází z principu, že za typově stejné a stejně závažné provinění by měl být uložen stejný počet denních sazeb.

Do počtu denních sazeb je tedy třeba promítnout závažnost činu, tzn., že za stejně závažný čin je třeba v zásadě uložit stejný počet denních sazeb. Oproti tomu majetkové poměry mladistvého pachatele je třeba promítnout do výše denní sazby. Ten, kdo disponuje většími finančními zdroji v tomto systému, zaplatí více i při stejném počtu denních sazeb odpovídajícímu stejné závažnosti činu, neboť výměra jeho denní sazby bude vyšší s ohledem na jeho majetkové poměry.

Denní sazba se může pohybovat v rozpětí 100 Kč až 5000 Kč a může být stanovena na 10 až 365 dnů. Po celou stanovenou dobu by přitom měla zůstat stejně vysoká.

Stanovení způsobu splacení takto stanoveného peněžitého opatření ponechává zákon na soudu pro mládež. Na tom je, aby nejdříve součtem stanovených denních sazeb specifikoval celkovou výši peněžitého opatření a poté určil, zda má být splacena jednorázovou platbou nebo ve splátkách, a toto náležitě promítl do výroku svého rozsudku.

Jestliže soud pro mládež ukládá peněžité opatření, je povinen zároveň stanovit pro případ, že by ve stanovené lhůtě nebylo vykonáno, náhradní trestní opatření odnětí svobody. Toto opatření se nestanoví pro případ nedobytnosti peněžitého opatření, nýbrž pro případ, že by peněžité opatření nebylo ve stanovené lhůtě vykonáno z jiného důvodu.

Náhradní trestní opatření odnětí svobody má určenou jen horní hranici, která činí nejvýše jeden rok. Jestliže je však peněžité opatření ukládané spolu s trestním opatřením odnětí svobody, nesmí součet jeho výměry a výměry náhradního trestního opatření přesahovat horní hranici trestní sazby TOS snížené podle § 31 odst. 1 ZSM, která činí pět let.

Ustanovení § 27 odst. 5 ZSM zakotvuje specificky pro trestní věci mladistvých možnost nahradit zaplacení peněžitého opatření nebo jeho

nevykonaného zbytku výkonáním obecně prospěšné činnosti v rámci probačního programu pro tento účel zřízeného, nebo výkonem společensky prospěšné činnosti v rámci uložené výchovné povinnosti. Tím výrazně posiluje alternativní podobu tohoto trestního opatření, jelikož fakticky totiž vytváří podmínky pro odvrácení výkonu náhradního trestního opatření odnětí svobody za neuhrazené peněžité opatření výkonem obecně.³²

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže zde tedy obsahuje alternativu k nahrazení nevykonaného peněžitého opatření či jeho zbytku tak, aby mladistvý nemusel jít do výkonu odnětí svobody.³³ Toto ustanovení přispívá alternativním trestům a můžeme jen doufat, že bude zavedeno i v TrZ, protože by přineslo jen výhody nejen společnosti, ale určitě i státu.

3.2.3 Peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu

Zcela specifickou alternativou uplatnitelnou pouze v systému soudnictví ve věcech mladistvých je peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu.

Jde o druh trestního opatření, podmíněnou formu peněžitého opatření, které lze uložit mladistvému a jehož obdoba trestní zákoník nezná. Jeho základní charakteristikou odlišující ho od definitivních forem řešení trestních věcí je to, že k odůvodněnému závěru o možnosti dosažení účelu ZSM i bez uložení a výkonu trestního opatření nestačí pouhé projednání před soudem, ale soud navíc potřebuje po stanovenou dobu sledovat chování mladistvého a ověřit, zda na něj skutečně není třeba působit trestněprávní sankcí, tedy zde výkonem podmíněně odloženého peněžitého opatření.³⁴

Podmíněný odklad výkonu peněžitého opatření charakterizují dvě skutečnosti. První skutečnost charakterizuje to, že odklad výkonu peněžitého opatření zde není definitivní, ale je jen podmíněný a vázaný až na splnění určitých podmínek, kterými jsou uplynutí zkušební doby spolu s tím, že se mladistvý osvědčil, nebo vznik fikce osvědčení. Zde soud nemusí za všech okolností vyčkat až

³² Kratochvíl, V. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha. C.H. Beck, 2009, 630-632 s.

³³ Šámal, P. a kol. Trestní Zákoník, Komentář. I Díl. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 775-776 s.

³⁴ Válková, H., Sotolář, A. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých (2.část). Trestněprávní revue, 2005, č. 3, 67 s.

celkového uplynutí zkušební doby, naopak může již v jejím průběhu rozhodnout o tom, že peněžité opatření bude vykonáno postupem.

Druhou skutečností je rozhodnutí o odložení výkonu peněžitého opatření, které je obligatorně spojeno se stanovením zkušební doby až na tři léta, přičemž mladistvému může soud uložit výchovná opatření směřující k tomu, aby vedl řádný život. Tímto soud uskutečňuje potřebu sledovat po stanovenou dobu chování mladistvého.

Základním předpokladem, za něhož se podmíněně odkládá výkon peněžitého opatření, je vedení řádného života. Zákon přitom nikde nedefinuje, co se rozumí řádným životem.

Předně lze mít za to, že mladistvý vede řádný život, pokud dodržuje právní řád a další základní normy občanské společnosti, plní si své povinnosti a závazky, ať už vůči společnosti a státu nebo vůči soukromým osobám a rodině, nenarušuje občanské soužití, nezneužívá svých práv vůči jiným osobám a nedopouští se přestupků ani jiných deliktů.

Pro samotný odklad výkonu peněžitého opatření vyžaduje zákon splnění následujících dvou předpokladů. Prvním předpokladem je, že vzhledem k osobě mladistvého, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem trestného činu má soud pro mládež důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu. Tento předpoklad máme ustanoven v § 28 odst. 1 písm. b) ZSM.

Druhý předpoklad je, že soud pro mládež přijme záruku za nápravu mladistvého a vzhledem k výchovnému vlivu toho, kdo záruku nabídl, má se důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu. Tento předpoklad nalezneme v § 28 odst. 1 písm. b) ZSM.

Tyto předpoklady jsou stanoveny alternativně. V konkrétním případě bude tedy možné podmíněně odložit výkon peněžitého opatření jen s ohledem na okolnosti případu, povahu spáchaného činu a osobu mladistvého nebo jen s ohledem na přijatou záruku za jeho nápravu, anebo konečně může jít zároveň o oba případy souběžně.

Podmíněný odklad výkonu peněžitého opatření se týká jen výkonu peněžitého opatření, a proto nemá vliv na výkon ostatních druhů trestních opatření uložených případně vedle peněžitého opatření.

Nyní by bylo zapotřebí zmínit zkušební dobu. Počátek běhu zkušební doby váže zákon na právní moc rozsudku. Běh zkušební doby je nepřetržitý, protože zákon nepočítá s žádnými skutečnostmi, které by ji stavěly nebo přerušily. Zákon stanoví pro případ podmíněného odložení výkonu peněžitého opatření pouze horní hranici zkušební doby a ta činí tři léta.

Dolní hranice zkušební doby není zákonem vymezena, proto stanovení její minimální výměry je věcí vlastní úvahy soudu. V jejím rámci je nutno zvolit takovou konkrétní délku zkušební doby, aby vůbec bylo možné naplnit její smysl, tedy sledováním chování mladistvého a zjistit, zda je nutné vyřízení výkonu podmíněně odloženého peněžitého opatření či nikoli. Osvědčením mladistvého se zabývá soud, který musí rozhodnout toliko do jednoho roku od uplynutí zkušební doby.

Neučinil-li soud pro mládež do jednoho roku od uplynutí zkušební doby žádné z těchto rozhodnutí, aniž na tom měl mladistvý, u něhož byl podmíněně odložen výkon peněžitého opatření, vinu, má se ze zákona za to, že se osvědčil.

Předpokladem rozhodnutí o tom, že se mladistvý, u něž soud podmíněně odložil výkon peněžitého opatření, osvědčil, je za prvé *uplynutí celé soudem stanovené zkušební doby*, za druhé je to *vedení řádného života po celou její dobu* a za třetí jde o *vyhovění uloženým podmínkám*, které vyplývají zejména z uložených výchovných opatření.

S rozhodnutím o osvědčení mladistvého spojuje zákon dva právní účinky. Prvním účinkem je, že mladistvému již nelze uložit žádné trestní opatření za provinění, ohledně něhož bylo rozhodnuto o podmíněném odkladu výkonu peněžitého opatření. Druhým účinkem je, že na mladistvého se od právní moci rozhodnutí hledí, jako by nebyl odsouzen, což nazýváme fikcí neodsouzení a můžeme ji najít v § 30 odst. 4 ZSM.

Důvody pro rozhodnutí soudu o výkonu podmíněně odloženého peněžitého opatření vyplývají rovněž z ustanovení § 30 odst. 1 ZSM. Jsou jimi výchovné opatření, případně opatření spojené se zárukou za nápravu mladistvého a to za předpokladu, že mladistvý nevedl ve zkušební době řádný život, nebo nevyhověl uloženým podmínkám.

I zde je možnost nahradit zaplacení peněžitého opatření vykonáním obecně prospěšné činnosti v rámci probačního programu nebo vykonat bezplatně ve volném

čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu v rámci uložené výchovné povinnosti.³⁵

3.3 PRÁVNICKÉ OSOBY

Trestní odpovědnost právnických osob existuje podle údajů České advokátní komory nejdéle v angloamerickém právu. Jejími průkopníky v Evropě jsou Nizozemsko a Francie. Dále byla tato odpovědnost postupně zavedena ve většině unijních zemí. Ovšem například v Německu spadá odpovědnost právnických osob pod správní právo a ani na Slovensku neexistuje jejich trestní odpovědnost.³⁶

Od 1. 1. 2012 nabývá účinnosti zcela nový zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, který upravuje podmínky trestní odpovědnosti právnických osob a tresty a ochranná opatření, která mohou být za spáchání trestných činů právnickým osobám uloženy.³⁷

Tento předpis, který je inspirovaný zahraniční právní úpravou, jak už je zmíněno výše, výrazně zasahuje do jinak ustálených vod českého trestního práva. Právnické osoby, které dosud v trestním řízení vystupovaly převážně v pozici poškozených, se nyní mohou přesunout též na lavici obžalovaných. Postih právnické osoby se objevuje poprvé, doposud probíhal vždy za pomoci prostředků práva správního a případné trestní sankce byly vždy přičítány osobám fyzickým.³⁸

V zákoně jsou taxativně vypočteny trestné činy, kterých se právnická osoba může dopustit. Trestem pak pro právnickou osobu může být její zrušení (pokud její činnost spočívala zcela nebo převážně v páchaní trestných činů), propadnutí majetku, peněžitý trest, kde denní sazba činí 1.000 Kč až 2 mil. Kč, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákaz činnosti, to může být až na 20 let, zákaz plnění veřejných zakázek, též až na 20 let, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací.

³⁵ *Kratochvíl, V.* Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha. C.H. Beck, 2009, 633-637 s.

³⁶ *Justová, K.* Diplomová práce. Brno: Vydavatelství MU, 2011, 81 s.

³⁷ Advokátní kancelář – Slavičín, *Trestní odpovědnost právnických osob* [online]. [cit. 2012-03-19]. Dostupné z: <http://www.advokat-zlinsko.cz/příspevky-aktuality/trestni-odpovednost-pravnickych-osob>

³⁸ Felix a spol. advokátní kancelář, *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob* [online]. [cit. 2012-03-19]. Dostupné z: <http://www.akfelix.cz/upload/aktualne/95.pdf>

Právnícká osoba je za trestný čin odpovědná, pokud jej jménem právnické osoby, v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, spáchala:

1. osoba oprávněná jednat jménem nebo za právnickou osobu
2. osoba vykonávající řídicí nebo kontrolní činnost v právnické osobě
3. osoba, jež má rozhodující vliv na řízení právnické osoby
4. zaměstnanec při plnění pracovních úkolů na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby
5. osoby, které neprovedly náležitá opatření, která jim ukládá právní předpis, nebo po nich mohou být spravedlivě požadovány.

Trestní odpovědnosti právnické osoby přitom nebrání, nepodaří-li se zjistit, která konkrétní fyzická osoba jednala shora popsáním způsobem. Trestní odpovědností právnické osoby není dotčena trestní odpovědnost fyzických osob a naopak. Trestní odpovědnost právnické osoby také přechází na všechny její právní nástupce.

Lze tak očekávat v této souvislosti, že zejména větší firmy budou vytvářet, případně tak již i učinily, vnitřní závazná pravidla etického a právního chování a jednání společnosti, jejich statutárních orgánů i zaměstnanců vydávaná formou závazného vnitřního předpisu.

Pokud stejné jednání bude moci být klasifikováno jako správní delikt i trestný čin právnické osoby, má mít přednost trestní odpovědnost, i když toto ustanovení je z hlediska výkladového problematické. Stejně tak jsou vyjadřovány obavy o to, že tento nový právní institut může být zneužíván v konkurenčním boji, např. prostřednictvím šikanózních trestních oznámení, byť by mohlo jít naopak o trestný čin křivého obvinění, pomluvy, poškození cizích práv, případně by mohla být vyvozována také odpovědnost za škodu způsobenou vědomě křivým trestním oznámením.³⁹

Zákon má široce vymezenou působnost. Vztahuje se nejen na veškeré právnické osoby se sídlem či organizační složkou umístěnou na území České republiky, ale i na právnické osoby, které zde mají pouze svůj majetek. U právnických osob sídlících na území ČR není rozhodné, kde se trestný čin odehraje, u zahraničních osob s organizační složkou či majetkem v ČR je

³⁹ Advokátní kancelář – Slavičín, *Trestní odpovědnost právnických osob* [online]. [cit. 2012-03-19]. Dostupné z: <http://www.advokat-zlinsko.cz/příspevky-aktuality/trestni-odpovednost-pravnickych-osob>

podmínkou trestní odpovědnosti, aby se na území ČR alespoň zčásti odehrál trestný čin či jeho následek. Z působnosti zákona jsou však vyloučeny územní samosprávné celky (obce, kraje) při výkonu veřejné moci a Česká republika.

Trestněprávní odpovědnost není právníkům osobám přisouzena v rozsahu všech platných skutkových podstat, ale pouze pro vyjmenované trestné činy dle trestního zákoníku. Výčet zahrnuje například trestné činy:

1. zkrácení daně, zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění, legalizace výnosů z trestné činnosti (též z nedbalosti), neoprávněného zaměstnávání cizinců,
2. podvodu, vč. podvodu úvěrového, pojistného a dotačního,
3. podplácení, přijímání úplatku, nepřímého podplácení,
4. porušení autorského práva a práv souvisejících, porušení tajemství dopravovaných zpráv,
5. poškození a ohrožení životního prostředí (též z nedbalosti), neoprávněné nakládání s odpady,
6. křivá výpověď, maření úředního rozhodnutí, vyhrožování úřední osobě, vydírání.⁴⁰

Trestní odpovědnost právníků osob je jednou z nejspornějších otázek trestněprávní teorie. Ve státech anglo-amerického právního okruhu jde o tradiční institut. V posledních dvaceti letech byl tento institut postupně zaveden do právních řádů v mnoha evropských státech náležejících ke kontinentálnímu typu právní kultury. Za velmi pozitivní můžeme brát to, že i u nás se tato odpovědnost pomalu rozjíždí. Ještě než byl zákon o trestní odpovědnosti právníků osob zaveden, vyjádřili se k němu nynější ministr spravedlnosti, Jiří Pospíšil a Jiří Víšek, místopředseda Svazu podnikatelů a živnostníků. Přepis rozhovoru je přílohou č. VI této diplomové práce.

⁴⁰ Felix a spol. advokátní kancelář, *Zákon o trestní odpovědnosti právníků osob* [online]. [cit. 2012-03-19]. Dostupné z: <http://www.akfelix.cz/upload/aktualne/95.pdf>

4. VÝMĚRA PENĚŽITÉHO TRESTU

Zjištění osobních a majetkových poměrů pachatele je předpokladem závěru o dobytosti či nedobytnosti peněžitého trestu a nutnou podmínkou pro správné určení výměry peněžitého trestu i pro otázku, zda vůbec jsou předpoklady pro jeho uložení. Peněžitý trest se totiž neuloží, je-li zřejmé, že by byl nedobytný.

Osobními poměry je nutno, z hlediska ukládání peněžitého trestu, rozumět zejména věk pachatele, rodinné poměry, zdravotní stav, povolání, pracovní kvalifikaci, možnost pracovního uplatnění v dané době a místě atd. Majetkové poměry zahrnují stav veškerého pachatelova jmění, a to jak aktiv, tak pasiv, spolu výdělkovými poměry pachatele, kterými jsou zdroje, z nichž lze peněžitý trest realizovat.

Při zkoumání této podmínky uložení peněžitého trestu je nutno zjišťovat i závazky pachatele, především rozsah jeho zákonné vyživovací povinnosti a rozsah povinnosti k náhradě škody, které mají zásadně přednost před zaplacením peněžitého trestu. Důležité je uvážit nejen povahu majetku obviněného, nýbrž i jeho odměny za práci, podnikatelské odměny a jiné příjmy, jakož i jeho závazky. Neúplné zjištění těchto okolností by mohlo vést k uložení nedobytného peněžitého trestu, od jehož výkonu by pak muselo být podle § 344 odst. 1 TR upuštěno.⁴¹

Podle § 68 odst. 1 TrZ se peněžitý trest ukládá v denních sazbách. Jde o nejvýznamnější změnu ve srovnání s dřívější úpravou podle § 53 odst. 1 Tr. zák.

Výměra ukládaného peněžitého trestu není omezena hodnotou majetkového prospěchu získaného posuzovanou trestnou činností. Peněžitým trestem lze postihnout i majetek, který pachatel nabyt poctivou prací.⁴²

Peněžitý trest může být vyměřen jen v tuzemské měně, tj. v korunách českých, jak nám uvádí § 13, § 16 odst. 1 zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance.

Podle § 68 odst. 1 a 2 TrZ jde jen o způsob stanovení výměry peněžitého trestu v denních sazbách, nikoli o způsob jeho výkonu. To znamená, že pachatel je povinen zaplatit celý peněžitý trest, nikoli ho postupně splácet v denních splátkách

⁴¹ Sotolář, A. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C.H. Beck, 2000, 344 s.

⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 8. 1987, sp.zn. 1 Tz 23/87 zdroj: Právní informační systém –CODEXIS ACADEMIA, ATLAS Consulting, spol. s r. o.

(sazbách). Splácení peněžitého trestu sice rovněž přichází v úvahu, ale to jen tehdy, jestliže tak bylo rozhodnuto při jeho uložení nebo dodatečně při výkonu peněžitého trestu (tak aby byl celý peněžitý trest zaplacen do jednoho roku od právní moci rozsudku, jímž byl uložen). V těchto případech jde o splátky peněžitého trestu nezávislé na počtu a výši denních sazeb, kterými byla stanovena výše peněžitého trestu při jeho ukládání.⁴³

4.1 SYSTÉM SAZEB

S přijetím nového trestního zákoníku došlo k poměrně rozsáhlé změně na úrovni výměry peněžitého trestu. Ten je v nové legislativní úpravě ukládán na základě tzv. denních sazeb. Denní sazbou rozumíme peněžitou částku, která se stanovuje denně na základě příjmů pachatele.

Peněžitý trest se ukládá v denních sazbách a jeho výměra činní nejméně 20 a nejvíce 730 celých denních sazeb. Denní sazba činí nejméně 100 Kč a nejvíce 50 000Kč. V českém trestním právu se jedná o zcela nový způsob ukládání peněžitého trestu, odhlédneme-li od § 27 odst. 2, 3 ZSM.

Počet denních sazeb určí soud s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu.⁴⁴ Čím závažnější bude povaha spáchaného trestného činu a čím vyšší bude jeho celková závažnost, nebo-li čím vyšší je společenská škodlivost, tím vyšší počet denních sazeb peněžitého trestu odůvodní. Nepochybně se zde promítne i typová závažnost spáchaného trestného činu vyjádřena zejména tím, zda jde o přečin nebo dokonce o zvlášť závažný zločin, a tím, jakou sazbu trestu odnětí svobody zákon stanoví právě za trestný čin, za který se pachateli ukládá peněžitý trest.⁴⁵

Výši denních sazeb pak určí se zřetelem k osobním a majetkovým poměrům pachatele.⁴⁶ Z obecně stanovených osobních, rodinných, majetkových a jiných poměrů pachatele zákon vyjímá osobní a majetkové poměry jako

⁴³ Šámal, P. a kol. Trestní Zákoník, Komentář. I Díl. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 782 s.

⁴⁴ Kratochvíl, V. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha. C.H. Beck, 2009, 485 s.

⁴⁵ Šámal, P. a kol. Trestní Zákoník, Komentář. I Díl. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 783-785 s.

⁴⁶ Kratochvíl, V. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha. C.H. Beck, 2009, 485 s.

rozhodující a nejdůležitější okolnosti, kterým má odpovídat výše denních sazeb, protože od nich závisí schopnost pachatele zaplatit peněžitý trest v určité výši a taktéž jeho reálný dopad na pachatele tak, aby peněžitý trest na jedné straně neměl pro pachatele likvidační následky, ale na druhé straně aby ho postihl dostatečně citelně.⁴⁷

Příjmy pachatele, jeho majetek a výnosy z něj, jakož i jiné podklady pro určení výše denní sazby, mohou být stanoveny odhadem soudu. Počet a výši denních sazeb uvede soud v rozhodnutí. Při konkrétní výměře peněžitého trestu se samozřejmě zohlední všechna kritéria soudní individualizace.⁴⁸

Není-li pachatel v pracovním poměru nebo v poměru obdobném pracovnímu poměru, je však výdělečně činný, podklad pro výpočet jeho čistého denního příjmu by mohla tvořit částka vypočtená ze základu daně z příjmů fyzické osoby, jak to uvádí § 5 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, dělená počtem pracovních dní stanovených zákoníkem práce podle § 81 a násl. ZPr, připadajících na týž kalendářní rok.

Jestliže nebude možné zjistit příjmy pachatele pro účely stanovení výše jedné denní sazby peněžitého trestu žádným z uvedených způsobů, přicházejí v úvahu jiné možnosti, např. opatření výpisů z bankovního či jiného peněžního účtu pachatele, vyžádání údajů od orgánů sociálního zabezpečení, jiné listinné důkazy nebo svědecké výpovědi. Kdyby se ani takto nepodařilo zjistit rozhodné údaje, soud by využil možnosti podle § 68 odst. 4 a stanovil by příjmy pachatele, jeho majetek a výnosy z něj, jakož i jiné podklady pro určení výše denní sazby.⁴⁹

Jak už zde bylo několikrát zmíněno, peněžitý trest se neuloží, je-li zřejmé, že by byl nedobytný. Z uvedeného vyplývá, že náležité zjištění osobních a majetkových poměrů pachatele soudem je nezbytnou podmínkou nejen pro stanovení konkrétní výměry peněžitého trestu, ale též pro rozhodnutí, zda v konkrétním případě lze vůbec peněžitý trest uložit.

Zaplacené částky peněžitého trestu připadají státu.⁵⁰

⁴⁷ Šámal, P. a kol. Trestní Zákoník, Komentář. I Díl. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 783-785 s.

⁴⁸ Kratochvíl, V. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha. C.H. Beck, 2009, 485 s.

⁴⁹ Šámal, P. a kol. Trestní Zákoník, Komentář. I Díl. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 783-785 s.

⁵⁰ Kratochvíl, V. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha. C.H. Beck, 2009, 485 s.

4.2 SPLÁTKY

Za významný projev zásady humanismu lze považovat ustanovení § 68 odst. 5, které umožňuje soudu stanovit, že peněžitý trest bude zaplacen v přiměřených splátkách, a to v případě, že nelze od pachatele vzhledem k jeho osobním a majetkovým poměrům očekávat, že peněžitý trest ihned zaplatí.⁵¹

S ohledem na horní hranici peněžitého trestu lze předpokládat, že bude ukládán i v poměrně značné výměře, která by mohla způsobovat potíže, kdyby měl být zaplacen celý peněžitý trest najednou.

Soud musí stanovit takové splátky peněžitého trestu, které jsou přiměřené, a zákon stanoví, že to mají být splátky měsíční. Přiměřenost splátek bude vycházet z osobních a majetkových poměrů pachatele a z požadavku, aby peněžitý trest placený v měsíčních splátkách zajistil dostatečnou nápravu pachatele a ochranu společnosti. Výše měsíčních splátek peněžitého trestu musí odpovídat též celkové jeho výměře, v jaké byl uložen podle násobku počtu denních sazeb a jejich výše.⁵²

Rozhodnutí o povolení splátek se musí projevit ve výroku odsuzujícího rozsudku, jímž byl uložen peněžitý trest, protože zvážení možnosti postupu je součástí úvah soudu o tom, zda se uloží peněžitý trest a v jaké konkrétní výši. Nebylo-li stanoveno placení peněžitého trestu v přiměřených měsíčních splátkách, může odsouzený po právní moci rozsudku v rámci vykonávacího řízení požádat o odklad výkonu peněžitého trestu nebo o povolení splátek, ovšem jen z důležitých důvodů, přičemž odklad může trvat nejdéle tři měsíce od právní moci rozsudku a splácení může být povoleno po částkách tak, aby byl celý peněžitý trest zaplacen do 1 roku od právní moci rozsudku, jímž byl uložen.⁵³ Způsob formulace žádosti o povolení splátek nalezneme v příloze č. I.

Vymáhající úředník, kterým je pověřený pracovník soudu, není oprávněn povolovat splácení peněžitého trestu. Povolení splácení peněžitého trestu je oprávněn pouze předseda senátu (samosoudce) v trestním řízení podle judikatury

⁵¹ *Kratochvíl, V.* Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha. C.H. Beck, 2009, 486 s.

⁵² *Šámal, P. a kol.* Trestní Zákoník, Komentář. I Díl. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 786-787 s.

⁵³ *Šámal, P. a kol.* Trestní Zákoník, Komentář. I Díl. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 786-787 s.

sp. zn. Tpj 2/1973.⁵⁴

Pokud soud splátkový kalendář pachateli povolí, může stanovit náhradní opatření, na jehož základě může výhoda splátek odpadnout v případě, že pachatel nezaplatí dílčí splátku včas. Na první pohled se může zdát, že jde o převratnou novinku trestního zákoníku, která v pachateli vzbudí přirozený strach ze ztráty výhody a může ho kladně motivovat k pravidelnému placení dlužné částky. Analyzujeme-li ale zmíněnou dikci trestního zákoníku, můžeme dojít k závěru, že i o této skutečnosti, tj. o ztrátě výhody splátek peněžitého trestu, musí soud rozhodnout předem, již v odsuzujícím rozsudku. Pokud tak neučiní, stává se situace opět velice komplikovaně řešitelnou. Ovšem za předpokladu, že soud rozhodne o odpadnutí výhody splátek, tato výhoda odpadne poté, co pachatel nezaplatil včas, i jen jedinou takovou splátku peněžitého trestu. Tím se stává splatným celý dosud nezaplacený zbytek peněžitého trestu a pachatel je povinen ho doplatit najednou, nebudou-li ve vykonávacím řízení dodatečně zjištěny okolnosti odůvodňující odklad peněžitého trestu nebo upuštění od jeho výkonu.⁵⁵

⁵⁴ Fenyk, J., Havlík, T., Růžička, M. Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu 1918-2004. 2., přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, 996 s.

⁵⁵ Brandtnerová, I. Bakalářská práce. Brno: Vydavatelství MU, 2011, 22-23 s.

5. VÝKON PENĚŽITÉHO TRESTU

Pro výkon peněžitého trestu musí existovat rozhodnutí soudu, jímž se peněžitý trest ukládá, a to rozsudek, výjimečně jím může být i usnesení, nebo tzv. trestní příkaz. Rozhodnutí musí být vykonatelné. Vykonatelnost určuje, jaké podmínky musejí být splněny, aby bylo možné přistoupit k výkonu rozhodnutí. Rozumí se jí běžně skutečnost, že obsah rozhodnutí může být orgánem činným v trestním řízení vynucen proti tomu, komu rozhodnutí ukládá nějakou povinnost.

5.1 NAŘÍZENÍ VÝKONU

Od 1. ledna 2010 je v § 341 TŘ nově stanoveno, že jakmile se stal vykonatelným rozsudek, podle něhož je odsouzený povinen zaplatit, vyzve předseda senátu (samosoudce) odsouzeného, aby jej zaplatil do patnácti dnů, a upozorní ho, že jinak bude zaplacení vymáháno. Společně s touto změnou byl vložen i nový § 343 TŘ., dle kterého předseda senátu nařídí, aby byl peněžitý trest vymáhán, nezaplatí-li jej odsouzený do patnácti dnů poté, co byl k zaplacení vyzván, nebo do patnácti dnů poté, co mu bylo oznámeno rozhodnutí, jímž povolený odklad nebo povolené splácení byly odvolány, nebo do uplynutí doby, na kterou byl výkon odložen.

Dříve bylo v § 341 TŘ uvedeno, že předseda senátu odsouzeného současně s výzvou k zaplacení upozorní, že jinak bude nařízen výkon náhradního TOS. Vymáhat peněžitý trest bylo možné již před rokem 1995, ale jelikož byla tato praxe kritizována, po novele č. 152/1995 Sb. se nezaplacení peněžitého trestu již občanskoprávní exekucí nevymáhalo a soud neměl možnost zvolit alternativně vymáhání zaplacení trestu ani za situace, kdy by bylo možné předpokládat, že by exekuce byla úspěšná.⁵⁶ Nové znění § 341 a § 343 TŘ se však k vymáhání vrací.

Tato nová úprava je nejen z hlediska přeplněnosti věznic, ale i z ekonomického hlediska vhodnější, jelikož umožňuje vymoci pro stát peněžitý trest, což je ekonomičtější než hradit pobyt odsouzeného ve vězení v případě výkonu

⁵⁶ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. 1. vydání. Praha. C.H. Beck, 2000, 345 s.

náhradního TOS. Na druhou stranu však nová úprava vyvolává rozpaky a obavy, neboť opětovně zavádí úpravu, která byla v minulosti jako nevhodná zrušena. Následkem bude narušení autority peněžitého trestu, jelikož pachatel bude spoléhat na to, že i když nezaplatí, náhradnímu TOS se vyhne, jelikož nejprve bude provedeno vymáhání, které bývá vždy velmi zdlouhavé. Z finančních důvodů bude stát k vymáhání trestu zřejmě využívat občanskoprávní výkon rozhodnutí, který upravuje § 251 a násl. zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, před nákladnější exekucí. Bude jistě zajímavé sledovat, jak se vymáhání peněžitého trestu osvědčí v praxi tentokrát.

Ustanovení § 343 odst. 2 TŘ pamatuje i na poškozeného, když nově stanoví, že peněžitý trest smí být vymáhán jen za předpokladu, že tím nebude zmařeno uspokojení přiznaného nároku poškozeného na náhradu škody. Již na základě judikatury sp. zn. 2 Tzf 3/76 musí být při ukládání peněžitého trestu dána přednost náhradě škody.⁵⁷ Pokud by majetkové poměry odsouzeného umožňovaly zaplatit pouze náhradu škodu, peněžitý trest se kvůli nedobytnosti neuloží. Pokud by ale poškozený do tří měsíců od právní moci rozsudku nepřikročil k vymáhání škody, může být trest vymáhán bez ohledu na jeho nárok.

Odsouzený může odvrátit svůj výkon náhradního trestu nebo jeho poměrné části zaplacením peněžitého trestu podle § 344 odst. 3, i poté, co již skutečně začal vykonávat náhradní TOS.⁵⁸

5.2 UPUŠTĚNÍ OD VÝKONU

Může nastat též situace, že peněžitý trest se stane nedobytným až po jeho uložení, např. pro pachatelem nezaviněnou ztrátu výdělků. Jestliže se pachatel (odsouzený) v důsledku okolností na jeho vůli nezávislých stal dlouhodobě neschopným zaplatit peněžitý trest nebo by výkonem tohoto trestu byla vážně ohrožena výživa nebo výchova osoby, o jejíž výživu nebo výchovu je pachatel podle zákona povinen pečovat, soud upustí od výkonu peněžitého trestu. Při rozhodování

⁵⁷ Rozsudek Najvyššieho súdu v Bratislavě ze dne 17. 2. 1977, sp.zn. 2 Tzf 3/76 zdroj: Právní informační systém –CODEXIS ACADEMIA, ATLAS Consulting, spol. s r. o.

⁵⁸ Vrchní soud v Praze ze dne 29.5.1999, sp.zn. 11 To 86/99 zdroj: Právní informační systém – CODEXIS ACADEMIA, ATLAS Consulting, spol. s r. o.

o upuštění od výkonu peněžitého trestu se musí postupovat velmi obezřetně za pomoci všech dosažitelných prostředků.⁵⁹

Jde o nedobytnost peněžitého trestu zjištěnou ve vykonávacím řízení, jinak je překážkou již pro jeho uložení. Od výkonu by se ale neupustilo, pokud by obviněný podporoval ze svého platu rodinu družky, jestliže by k jejím dětem neměl zákonnou vyživovací povinnost, jak to uvádí judikatura sp. zn. 5 Tz 52/1966.⁶⁰ Při jen přechodných potížích v tomto směru by předseda senátu mohl z důležitých důvodů rozhodnout na žádost o odložení výkonu peněžitého trestu, a to na dobu nejvýše 3 měsíců ode dne, kdy rozsudek nabyl právní moci. Dále by mohl povolit splácení peněžitého trestu po částkách tak, aby byl celý zaplacen nejpozději do 1 roku ode dne, kdy rozsudek nabyl právní moci.⁶¹

Zákon umožňuje upustit od výkonu celého peněžitého trestu (nebo jeho zbytku). Stejně jako u výkonu náhradního trestu o tomto rozhoduje senát (samosoudce) soudu, který ve věci rozhodoval v prvním stupni, v neveřejném zasedání, formou usnesení.

Rozhodnutí je možné za situace, kdy se peněžitý trest stane nedobytným až po jeho uložení.⁶² Důvodem k upuštění od výkonu, podle judikatury sp. zn. – 3 To 20/1974, není ani to, že se někdo jiný zavázal za odsouzeného zaplatit peněžitý trest a neučinil tak.⁶³

Důvody k upuštění od výkonu mohou být dány například za situace zásadní změny majetkových poměrů, zejména pokud byl poškozen majetkovým trestným činem či v důsledku přírodní pohromy, anebo těžkého onemocnění, které je spojeno s trvalou pracovní neschopností.⁶⁴

⁵⁹ Fenyk, J., Havlík, T., Růžička, M. Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu 1918-2004. 2., přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, 998 s.

⁶⁰ Fenyk, J., Havlík, T., Růžička, M. Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu 1918-2004. 2., přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, 997 s.

⁶¹ Šámal, P. a kol. Trestní Zákoník, Komentář. I Díl. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 789-790 s.

⁶² Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. 1. vydání. Praha. C.H. Beck, 2000, 345 s.

⁶³ Fenyk, J., Havlík, T., Růžička, M. Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu 1918-2004. 2., přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, 998 s.

⁶⁴ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. 1. vydání. Praha. C.H. Beck, 2000, 345 s.

6. NÁHRADNÍ TREST ODNĚTÍ SVOBODY

Reálnost výkonu peněžitého trestu je zákonodárcem pojišťována tzv. náhradním TOS, kdy je soud při ukládání peněžitého trestu povinen stanovit pro případ, že by ve stanovené lhůtě nebyl peněžitý trest vykonán, náhradní TOS až na čtyři léta.⁶⁵

Novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 41/2009 Sb. v souvislosti s přijetím nového trestního zákoníku došlo k podstatné změně ve srovnání s dřívější úpravou, a to, jak už bylo výše zmíněno, že zaplacení peněžitého trestu lze vymáhat jako pohledávku v občanskoprávním řízení o výkonu rozhodnutí (exekuci).

Nebyl-li peněžitý trest zaplacen, nepřichází-li v úvahu odklad výkonu peněžitého trestu, dodatečné povolení jeho splácení po částkách nebo upuštění od výkonu peněžitého trestu a je-li zjevné, že by výkon tohoto trestu mohl být zmařen, nařídí soud výkon náhradního TOS nebo jeho poměrné části. Přitom rozhodne o způsobu výkonu náhradního trestu.

Předpokladem nařízení výkonu náhradního TOS tedy může být např. jednání pachatele, který se zbavuje majetku, z něhož by mohl být peněžitý trest zaplacen nebo na který by mohl být veden výkon rozhodnutí k úhradě tohoto trestu, nebo takový majetek ukrývá.⁶⁶

6.1 VÝMĚRA NÁHRADNÍHO TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

V případě náhradního TOS je určena jen horní hranice, která činí nejvýše čtyři roky, nebo, je-li horní hranice sazby trestu odnětí svobody stanovené za příslušný trestný čin ve zvláštní části trestního zákoníku nižší než čtyři roky, nesmí náhradní trest přesahovat tuto horní hranici. Jestliže je peněžitý trest ukládán spolu s trestem odnětí svobody, nesmí součet jejich výměr přesahovat horní hranici trestní sazby odnětí svobody stanovenou za spáchaný trestný čin, přičemž ani zde

⁶⁵ *Kratochvíl, V.* Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha. C.H. Beck, 2009, 486 s.

⁶⁶ *Šámal, P. a kol.* Trestní Zákoník, Komentář. I Díl. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 789-790 s.

nesmí být náhradní trest delší než čtyři roky. O ukládání náhradního TOS za trest peněžitý rozhoduje samosoudce trestním příkazem.

Konkrétní výměru náhradního trestu v sazbě takto stanovené určí soud podle obecných zásad platných pro ukládání trestu. Z povahy náhradního trestu vyplývá, že soud přihlédne zejména k celkové výši peněžitého trestu tak, aby náhradní trest pobízel pachatele (odsouzeného) k zaplacení peněžitého trestu. Tím se myslí, aby byl jeho dostatečnou alternativou.⁶⁷

Výrok o náhradním TOS je obligatorní, to znamená, že soudce je povinen tento výrok v rozhodnutí uvést. Vzhledem k tomu, že trest odnětí svobody nesmí činit více jak 20 let, nelze uložit náhradní TOS za trest peněžitý vedle TOS vyměřeného na tuto maximální dobu. Náhradní trest nelze uložit ani v případě, kdy se peněžitý trest ukládá vedle TOS vyměřeného na horní hranici příslušné sazby. I v těchto případech ovšem lze peněžitý trest uložit.

Náhradní TOS za trest peněžitý se v každém případě uloží spolu s peněžitým trestem pro eventualitu, že by výkon peněžitého trestu mohl být zmařen. Možnost zmaření výkonu peněžitého trestu nemusí být v době jeho ukládání zjištělná, ani pro ni nemusí objektivně existovat nějaký konkrétní důvod.⁶⁸

Ukládá-li soud pachateli v rámci souhrnného trestu peněžitý trest ve stejné výši, v jaké mu byl uložen dřívějším rozsudkem, jehož výrok o trestu se při uložení souhrnného trestu zrušuje, pak v případě zjištění, že peněžitý trest uložený dřívějším rozsudkem byl již zaplacením zcela vykonán, soud nestanoví náhradní TOS.⁶⁹

Náhradní TOS odráží zpřísnění horní hranice peněžitého trestu. Zákoník zvyšuje horní hranici sazby náhradního trestu ze tří na čtyři roky. Požadavek nedbalostní formy zavinění byl zachován s omezením na nedbalostní formu přečinu.

Výkon náhradního TOS za nezaplacený peněžitý trest nelze, podle naší úpravy, odvrátit výkonem obecně prospěšných prací, jako je tomu např. v Německu, kde lze uložit trest obecně prospěšných prací, jestliže byl vyřízen náhradní TOS, v případě, že peněžitý trest nebyl zaplacen. Pokud odsouzený vykoná uložené obecně prospěšné práce, je tím náhradní trest vyřízen. Obecně prospěšné práce jsou tedy v Německu určeny k odvrácení výkonu náhradního TOS. Nemožnost odvrátit

⁶⁷ Šámal, P. a kol. Trestní Zákoník, Komentář. I Díl. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 791 s.

⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 11. 1971, sp.zn. 11 Tz 70/71 zdroj: Právní informační systém –CODEXIS ACADEMIA, ATLAS Consulting, spol. s r. o.

⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 2. 2001, sp.zn. 7 Tz 22/2001 zdroj: Právní informační systém –CODEXIS ACADEMIA, ATLAS Consulting, spol. s r. o.

v České republice výkon náhradního TOS vykonáním obecně prospěšných prací významně oslabuje alternativní povahu peněžitého trestu a mělo by být de lege ferenda uvažováno o obdobné úpravě, jako je tomu ve Spolkové republice Německo.⁷⁰

6.2 FIKCE NEODSOUZENÍ

Peněžitý trest nemusí být ukládán pouze za zločiny⁷¹, ale i za přečiny⁷². Pokud pachatel spáchá nedbalostní přečin, může u něho dojít k tzv. zahlazení trestu na základě fikce neodsouzení.

Fikci podle § 69 odst. 2 TrZ se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen. Týká se peněžitého trestu uloženého za přečin spáchaný z nedbalosti, případně za více takových přečinů, pokud byly všechny spáchaný z nedbalosti.

Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a dále úmyslné trestné činy, za něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Vzhledem k tomu, že ustanovení § 69 odst. 2 TrZ se týká jen přečinů spáchaných z nedbalosti, lze zkonstatovat, že jde o všechny trestné činy spáchané z nedbalosti.

Peněžitý trest je vykonán, jestliže ho pachatel řádně zaplatil v celé výměře, jak mu byl uložen, podle výzvy soudu.

Jestliže vedle peněžitého trestu uloženého za přečin spáchaný z nedbalosti byl pachateli uložen trest obecně prospěšných prací nebo trest zákazu činnosti, anebo byl-li peněžitý trest za přečin spáchaný z nedbalosti uložen vedle podmíněného odsouzení k TOS nebo podmíněného odsouzení k TOS s dohledem, pak účinky fikce neodsouzení nastávají teprve tehdy, když jsou splněny podmínky pro vznik takové fikce i u ostatních těchto trestů. Pokud byl vedle peněžitého trestu uloženého za přečin spáchaný z nedbalosti uložen jiný přípustný druh trestu, než některý z výše uvedených, účinky fikce neodsouzení nenastávají ze zákona, ale jen

⁷⁰ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. 1. vydání. Praha. C.H. Beck, 2000, 347-348 s.

⁷¹ zločinem jde o všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny

⁷² přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let

na základě rozhodnutí soudu o zahlazení odsouzení po splnění podmínek, a to proto, že lze zahladit jen celé odsouzení ve vztahu ke všem uloženým trestům.⁷³

⁷³ Šámal, P. a kol. Trestní Zákoník, Komentář. I Díl. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 791-792 s.

7. KRIMINOLOGICKÉ ASPEKTY

7.1 VZTAH KRIMINOLOGIE A TRESTNÍ POLITIKY

Kriminologie je empirická disciplína, čímž je myšleno, že její poznatky vycházejí ze zkušeností. Zjištěné skutečnosti musí být podloženy vědeckými metodami, které zaručují jejich objektivitu a vylučují spekulativní hypotézy.

Kriminologické výzkumy jsou odborně, organizačně, časově a tím i finančně nákladné a získané poznatky lze jen vzácně generalizovat, neboť jejich relevance je zpravidla podmíněna prostředím a konkrétními podmínkami. Z tohoto důvodu trvá často řadu let, než je lze považovat za spolehlivě vědecky prokázané. Tím se dostáváme k vymezení vztahu kriminologie a trestní politiky.

Z hlediska cílů můžeme rozlišovat trestní politiku v užším smyslu, která se snaží regulovat trestní zákonodárství a aplikační praxi jednotlivých článků trestní justice, především soudů, státních zastupitelství, policejních orgánů, probačních a vězeňských pracovníků, příp. i sociálních kurátorů a kurátorů mládeže. Dále můžeme rozlišovat trestní politiku v širším smyslu, která usiluje o regulaci všech sociálně patologických jevů, včetně kriminality, v rámci konkrétního sociálně-politického systému.

Z hlediska nástrojů, které k dosažení svých cílů trestní politika využívá, lze rozlišovat *vědeckou trestní politiku*, kterou se rozumí zpravidla využívání výsledků kriminologického výzkumu, statistických analýz a dalších vědecky ověřených postupů a procedur, nebo *praktickou trestní politiku*, kterou se rozumí konkrétní aplikace norem trestního práva při usměrňování kriminality státními orgány, především orgány činnými v trestním řízení, včetně jejího sjednocování na úrovni příslušných řídicích instancí.

Trestní politiku ve shodě se shora uvedeným pak můžeme vymezit jako součást obecné politiky speciálně zaměřené na kontrolu kriminality a ji doprovázejících nebo jinak s ní souvisejících sociálně patologických jevů, a to jak využívání poznatků získaných vědeckými metodami a postupy, zejména kriminologickým výzkumem, tak přímým uplatňováním trestněprávních a souvisejících norem v praxi, včetně snah o sjednocování této aplikační praxe.

Podle jiného pojetí se definuje trestní, resp. kriminální, politika jako souhrn veškerých státních opatření přijímaných k ochraně společnosti a jejích jednotlivých členů před kriminalitou a v boji s ní. Podstatný rozdíl mezi trestní politikou a kriminologií spočívá v tom, že zatímco kriminologie jako empirická věda dává k dispozici trestní politice výzkumem ověřené kriminologické poznatky, aniž by je sama hodnotila a hierarchizovala, je v samotné povaze a poslání trestní politiky etické, právně-politické, ekonomické aj. klasifikování těchto poznatků a jejich doplňování o zdroje ryze pragmatické povahy.

Mezi nejvýznamnější úkoly, které plní trestní politika, patří reforma trestního práva, jako důležitého nástroje sociální kontroly kriminality. Jsou to jednak snahy určitá sociálně škodlivá jednání kriminalizovat, neboť společnost přikládá ochraně dotčené oblasti sociálních vztahů postupem doby větší význam než v minulosti, nebo dosavadní mimotrestní prostředky selhaly a dochází k nebezpečné eskalaci výskytu takových nežádoucích forem jednání.

Další ohnisko pozornosti trestní politiky představuje v legislativní rovině sankční systém, v jehož rámci mohou nastat trestně-politickými zásahy buď posuny k liberalizaci trestů a ochranných opatření. Příkladem můžeme uvést zavedení nových alternativních sankcí, jako jsou obecně prospěšné práce. Anebo může dojít ke zpřísnění trestní represe. Tím je myšleno zvýšení trestních sazeb u trestných činů spáchaných ve prospěch zločinného spolčení.

Krise současné trestní politiky, o které se hovoří v souvislosti s dynamickým nárůstem organizovaného zločinu a novými nebezpečnými podobami politického terorismu, může např. vést k oslabení významu ochrany základních lidských práv a svobod ve prospěch intenzivnější ochrany společnosti před takovými útoky a tím i k upřednostnění jiných zásad, než jaké byly donedávna tradičně preferovány. Tyto změny v hierarchizaci sociálních hodnot se pak logicky odrážejí jak ve změnách trestní politiky a tedy trestní legislativy, tak v zaměření a obsahu kriminologických výzkumů, které zpětně empiricky ověřují účinky trestní politiky, pokud jde o ochranu společnosti a bezpečnost všech jejích členů. Vzájemná podmíněnost trestní politiky a kriminologie, v dobrém i horším smyslu slova, je na tomto příkladě zvláště patrná.⁷⁴

⁷⁴ Kuchta, J., Válková, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005, 8-11 s.

7.2 ALTERNATIVNÍ TRESTY Z KRIMINOLOGICKÉHO POHLEDU

Podle mezinárodních dokumentů OSN a Rady Evropy se alternativním trestem rozumí trest nespojený s odnětím svobody, který je soudce oprávněn uložit v případech, ve kterých by jinak byl pachatel odsouzen k TOS. Alternativní trest nesmí v žádném případě zahrnovat ztrátu osobní svobody a nelze jej ani chápat jako zmírnění či jiné vylepšení podmínek výkonu trestu odnětí svobody. Délka trvání alternativního trestu musí být úměrná spáchanému trestnému činu a TOS.

Pod pojmem alternativní tresty se tedy tradičně chápou takové druhy trestů, které ačkoliv nejsou spojeny s odnětím osobní svobody pachatele, zaručují naplnění účelu trestu stejně, jako kdyby byl na odsouzeném vykonáván klasický trest odnětí svobody.

V materiálech Rady Evropy jsou alternativní tresty děleny do tří kategorií. Do první kategorie jsou řazena opatření, která svojí povahou modifikují výkon uloženého trestu odnětí svobody. Jde tedy v podstatě o alternativní způsoby výkonu trestu odnětí svobody. Lze sem zařadit např. částečnou detenci, která je užívána v Holandsku. Obsahem tohoto opatření je uvěznění pachatele na část dne, zpravidla na noc nebo na dobu, po kterou vykonává určenou činnost (např. výkon zaměstnání, návštěva vzdělávacích a výcvikových kursů, podrobení se lékařské péči). Dalším příkladem je tzv. víkendové vězení, které lze najít v právní úpravě Německa, kde je ukládáno mladistvým pachatelům. Opatření umožňuje, aby uložený trest odnětí svobody byl vykonáván pouze o víkendech nebo ve volném čase mladistvého pachatele. Tato opatření ve většině zemí zpravidla představují alternativní způsoby výkonu TOS.

Do druhé kategorie jsou řazena opatření nespojená s odnětím svobody. Tato opatření jsou ukládána v případech, ve kterých by mohl být uložen trest odnětí svobody. Z tohoto důvodu jde o hlavní, resp. skutečné alternativy trestu odnětí svobody. Mezi prvními je uváděn peněžitý trest. Další skupinu vytváří např. německý zákon o soudnictví ve věcech mládeže, který obsahuje tzv. výchovná opatření. Konkrétně jde o opatření povinného výchovného dohledu, na základě kterého mladistvý pachatel spolu se svými rodiči navštěvuje sociálního pracovníka, který jim poskytuje potřebou odbornou pomoc. Podobnou povahu mají také morální

sankce. V Německu a Holandsku jde o nařízení či uložení určitých povinností a závazků spočívající např. v náhradě škody, v omluvě poškozenému či v zaplacení určité finanční částky charitativní organizaci. Neméně důležité místo zaujímá v této kategorii institut probace, resp. dnes již přesněji probačních opatření. Podstatu probace tvoří dohled nad pachatelem vykonávaný mimo prostory vězení. Institutu lze užít buď po odkladu rozsudku (např. ve Velké Británii) nebo při uložení podmíněného trestu (např. v Německu nebo v Holandsku), kde je navíc probace možná při podmíněném zastavení trestního řízení, o kterém rozhoduje soud. Konečně jako další alternativa jsou uváděny obecně prospěšné práce.

Poslední kategorii tvoří opatření umožňující ustoupit od uloženého trestu odnětí svobody (popř. i jiné sankce). Jde zejména o odložení rozsudku, o upuštění od potrestání a v neposlední řadě o závazek soudu, jehož podstatnou je prohlášení obžalovaného učiněné v řízení před soudem, že se bude po stanovenou dobu řádně chovat, kdy v případě splnění závazku může soud upustit od jeho potrestání.

Kalmthout dělí alternativní tresty na dvě základní skupiny. První kategorie těchto trestů nespojených s bezprostředním uvězněním je tvořena tresty, jejichž hlavní podstatou je omezení svobody pachatele (např. elektronické monitorování a kontrola pachatele na svobodě, dále peněžitý trest, resp. peněžitý trest odvozený od denních příjmů pachatele – tzv. denní pokuty).

Druhá kategorie trestů se od první liší především v tom, že není zaměřena pouze na trestní postih, ale usiluje rovněž o pozitivní působení odborného vedení. Záměrem těchto trestů je jednak konfrontovat pachatele s následky kriminálního jednání ve smyslu trestu a zároveň zmírnit následky spáchaného činu, odškodnit oběť anebo společnost a posílit odpovědnost pachatele k sobě samému a společnosti. Tento přístup k řešení trestních věcí je označován termínem nápravná justice. Do této kategorie způsobů řešení trestních věcí patří např. opatření, spočívající v náhradě škody a kompenzaci oběti, mediaci mezi poškozeným a obviněným, účasti pachatele na kurzech sociálních dovedností a dopravních kurzech zaměřených na prevenci jízdy pod vlivem alkoholu, léčebných programech v polouzavřených zařízeních, ambulantních léčebných programech, probaci a trestu

obecně prospěšných prací. Tato nová kategorie trestů nápravné justice je označována pojmem tresty (opatření) vykonávané ve společenství.⁷⁵

7.3 UKLÁDÁNÍ PENĚŽITÉHO TRESTU V PRAXI

Peněžitý trest je považován za mírný sankční prostředek vhodný zvláště pro oblast lehčí kriminality, zahrnující kriminalitu bagatelní a méně závažné případy kriminality střední. V těchto případech není jeho speciálně a generálně preventivní působení horší než působení TOS.

Ke zdůraznění povahy peněžitého trestu, jako nejmírnějšího druhu trestu, a k vyzdvižení možnosti jeho širokého použití v případech méně závažné kriminality, je v některých novějších trestních zákonech uváděn v čele sankčního systému. K prosazování peněžitého trestu, jako alternativy trestu odnětí svobody v oblasti méně závažné kriminality, existují v právních úpravách také ustanovení zdůrazňující výjimečnosti krátkodobých nepodmíněných TOS.⁷⁶

Nyní se zaměříme na ukládání peněžitého trestu v České republice. Jak už bylo zmíněno v úvodu, celkové ukládání peněžitého trestu klesá. Grafickou podobu tohoto trendu lze nalézt v přílohách č. II-IV.

Ukládání peněžitého trestu v České republice od roku 1972 do roku 2010 nebylo konstantní. V roce 1987 se v České republice uložil peněžitý trest celkem 12 084 lidem, kdy se jednalo o vrchol pro peněžitý trest. Stal se totiž vhodnou alternativou k nepodmíněnému TOS. Naopak od roku 1989 dochází k trvalému sestupu. Peněžitý trest je podle literatury velmi citelný, účinný a hlavně je alternativou k TOS. Z tohoto důvodu je stálý pokles ukládání tohoto trestu nepochopitelný. V roce 2005 byl podíl peněžitého trestu na všech uložených sankcích jen 3,9% (byl uložen 2663 lidem).

Mohli bychom se zamyslet nad tím, co takový pokles způsobuje. Tento pokles ukládání peněžitého trestu českými soudy lze spatřovat zejména v jeho časté nedobytnosti. Praxe nám ukazuje, že pachatelé se často vyhýbají placení. Dalším důvodem může být i nedostatečná pružnost reagovat na majetkové poměry

⁷⁵Kuchta, J., Válková, H. Základy kriminologie a trestní politiky. Praha: C.H. Beck, 2005, 214-216 s.

⁷⁶Vanduchová, M., Gřivna, T. Pocta Otovi Novotnému k 80. Narozeninám. Praha: Aspi, 2008, 424-425 s.

pachatele. Peníze jsou v této době velmi důležitou součástí každého jedince, kdy však pachatelé většinou nemají takové množství peněz, aby jim mohl být uložen takový trest.

Ke zdokonalení peněžitého trestu a k jeho častějšímu ukládání by mohl přispět nový TrZ, který zavedl tzv. denní sazby. Jeho přednost můžeme sledovat zejména v transparentnosti vyměřování trestu jak pro pachatele, tak i pro veřejnost dále lépe garantuje spravedlivost peněžitého trestu v závislosti na majetkových příjmech jednotlivých pachatelů.

8. KOMPARACE S EVROPSKÝMI PRÁVNÍMI ÚPRAVAMI

Problematikou alternativ trestu odnětí svobody se vícekrát zabývaly orgány OSN, výzkumné instituce přidružené k OSN i orgány Evropské rady. Ve všeobecné poloze se otázkou omezování trestu odnětí svobody zabýval již 6. kongres OSN i v rezoluci č. 6 (Caracas 1980).

Na 7. kongresu OSN o prevenci kriminality a zacházení s pachateli (Milán 1985) byla přijata rezoluce č. 16 o snížení počtu vězňů, o alternativách TOS a o společném reintegraci pachatelů. Bylo zde uvedeno, že trest odnětí svobody by se měl ukládat jen jako sankce poslední instance, při zohlednění povahy a závažnosti trestného činu a právně relevantních sociálních podmínek a jiných osobních specifík pachatele.

Bylo doporučeno, aby členské státy dále zvyšovaly své úsilí o snižování negativních účinků trestu odnětí svobody a zintenzivnily zkoumání spolehlivých alternativních sankcí nespojených s odnětím svobody, které by vedly ke snižování vězeňské populace.

V rámci příprav 8. kongresu OSN byl vypracován návrh Směrnice stran alternativ trestu odnětí svobody, v jehož úvodu se stanoví, že alternativa nesmí zahrnovat žádnou ztrátu svobody, pachatel musí být schopen vyhovět stanoveným podmínkám a délka alternativní sankce musí být úměrná trestnému činu a délce TOS, který by jinak mohl být uložen.

Za vhodné alternativní sankce byly označeny:

- Podmíněné odsouzení nebo podmíněný odklad výkonu TOS,
- Domácí vězení
- Probace
- Služba pro veřejnost
- Náhrada škody
- Práce ve společenském zařízení, jde-li o práci v denní době
- Veřejná důtka, pokud neobsahuje veřejné zostuzení nebo zesměšnění pachatele.

Za alternativy trestu odnětí svobody pak podle uvedené směrnice nelze považovat TOS s přerušением a předčasným propuštěním z výkonu TOS.

V materiálech Rady Evropy „*Alternativní opatření k uvěznění*“ jsou alternativní opatření rozdělována do 3 kategorií:

1. Do první kategorie jsou řazena opatření určená jen k úpravě trestu zajištění osoby pachatele. Patří sem: částečná detence, víkendová detence, domácí vězení, nařízené ústavní léčení.
2. Do druhé kategorie patří sankce odlišné od trestů spojených se zajištěním osoby, jako jsou peněžité a obdobné tresty, sankce omezující nebo zbavující určitých práv, probace, veřejně prospěšné práce, aj.
3. Do třetí kategorie jsou řazena opatření určená k vyhnutí se nebo zastavení uložení trestu zajištěné osoby (včetně vazby): odklad výkonu trestu, podmíněný trest, odklon trestu, neuložení trestu, zproštění trestu, odklon vazby aj.

Mezi nejzávažnější pravidla patří doporučení, že žádný trest nebo opatření nemá být neurčitého trvání, že nebude zakotvena v zákoně automatická přeměna alternativního trestu nebo opatření na jiný, pokud pachatel nedodrží podmínku nebo povinnost, která je součástí alternativního trestu nebo opatření. Dále, že zákonem má být zajištěno provádění pravidelného externího dohledu nad činnostmi orgánů pověřených realizací trestů nebo opatření.⁷⁷

8.1 NĚMECKO

Značný prostor pro ukládání peněžitého trestu poskytuje např. německý trestní zákon, podle něj je možno uložit jej za všechny přečiny, pokud nejsou ohroženy zvýšenou trestní sazbou, a za všechny trestné činy, za které by měl soud v konkrétním případě vyměřit TOS nižší než šest měsíců podle §47 odst. 2 StGB.

Německým trestním zákonem je tento trest pojímán jako alternativa k trestu odnětí svobody, a proto nesmí být zásadně ukládán vedle odnětí svobody, a to v nepodmíněné i podmíněné formě, s výjimkou případů, kdy se pachatel činem obohatil nebo pokusil obohatit a kumulace obou trestů je se zřetelem k osobním a hospodářským poměrům pachatele žádoucí, jak uvádí § 41 StGB.⁷⁸

⁷⁷ Marešová, A., Válková, J. K problematice alternativních trestů. Praha: IKSP, 1994, 25-28 s.

⁷⁸ Vanduchová, M., Gřivna, T. Pocta Otovi Novotnému k 80. Narozeninám. Praha: Aspi, 2008, 422 s.

Jak v České republice, tak v Německu se peněžité trest ukládá formou denních pokut. To má zajistit, aby měl stejný dopad na pachatele, kteří spáchali stejně závažné trestné činy, ovšem žijí v odlišných ekonomických podmínkách. Výše denních pokut se stanoví s ohledem na schopnost pachatele platit, tedy na jeho čistý příjem. Počet denních pokut potom odráží míru závažnosti činu.

Podle současného StGB je možné uložit 5 až 360 denních jednotek, kdy denní jednotka se pohybuje v rozmezí 1-30 000 eur. To znamená, že půjde o částku od 5 eur do 10 800 000 eur. V přepočtu na české koruny bude minimální částka velmi nízká, a to 125 Kč. Naopak maximální výše peněžitého trestu stoupá pro nás nepředstavitelně vysoko, a to do 270 000 000 Kč. Statisticky přibližně polovina peněžitých trestů byla uložena ve výši do 30 denních pokut, další dvě pětiny ve výši mezi 31 a 90 denními pokutami. Pouze 0,4 % činilo více než 180 denních pokut. Téměř polovina peněžitých trestů je ukládána ve výši 10-25 eur.⁷⁹

V německé literatuře se jako příklady, kdy je myslitelné převzetí plnění peněžitého trestu třetí osobou, uvádějí peněžité tresty uložené za trestné činy spáchané v souvislosti s výkonem určitého zaměstnání, zejména za trestné činy hospodářské, proti životnímu prostředí, v dopravě, jejichž uhrazení je převzato zaměstnavatelem např. formou odměny udělené odsouzenému zaměstnanci, dále peněžité tresty uložené mladým dospělým, pokud jsou zaplacený dobře situovanými rodiči, nebo peněžité tresty uložené nepracující manželce, který uhradí manžel.⁸⁰

8.1.1 Sankce ukládané právnické osobě v Německu

Základním pramenem, který upravuje ukládání sankcí právnických osobám, je zákon o přestupcích. Ust. § 30 zákona o přestupcích umožňuje uložení pokuty právnické osobě nebo sdružení osob za předpokladu, že jejich orgány, představenstvo, jiné osoby ve vedoucích pozicích – dále jen „orgány“ spáchaly trestný čin nebo přestupek tím, že byly porušeny povinnosti, které se týkají právnické osoby nebo sdružení osob nebo vedly k jejich obohacení nebo k němu měly vést. Německé právo tím uznává „sankční způsobilost“ právnických osob a sdružení osob (dále jen „*právnických osob*“), která je sice omezena na právní

⁷⁹ Justová, K. Diplomová práce. Brno: Vydavatelství MU, 2011, 70 s.

⁸⁰ Vanduchová, M., Gřivna, T. Pocta Otovi Novotnému k 80. Narozeninám. Praha: Aspi, 2008, 429 s.

následky podle přestupkového práva, avšak otvírá se tím prostor pro případné rozšíření na „pravé“ trestní důsledky deliktu.

Spáchání trestného činu nebo přestupku orgánem právnické osoby může mít pro ni různé sankční následky.

1. Podle § 30 přestupkového zákona lze uložit především pokutu.
2. De lege lata není uložení pokuty právnické osobě jediným možným právním následkem protiprávního jednání.
 - a) Propadnutí
 - b) Odvod majetkového prospěchu získaného protiprávním jednáním
 - c) Zbavení, konfiskace
 - d) Zrušení právnické osoby
 - e) Sankce de lege frenda.

V souvislosti s úvahami o možném zavedení „pravé“ trestní odpovědnosti právnických osob je předběžně zvažováno rozšíření katalogu sankcí. Diskutuje se zejména o sankcích důtky, výstrahy, zákazu reklamy, vyloučení z poskytování veřejných dotací, odškodnění, zveřejnění rozsudku, nuceného dohledu, omezení činnosti, zrušení právnické osoby.

V současné době se v Německu postupně mění náhled na možnosti trestání právnických osob. Původně převažující negativní stanovisko k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob přestalo být vlivem vývoje německé trestní nauky, zahraničních zkušeností i evropského práva jediným východiskem aktuálního rozvoje trestního práva.

Zatímco u nás se řízení o správních deliktech řídí správním řádem (resp. s více či méně podstatnými odchylkami obsaženými ve zvláštních zákonech – zejména v přestupkovém zákoně), v německé úpravě je subsidiární procesní úpravou pro řízení o přestupcích trestní řád. Naše právní úprava správního trestání nevychází obecně z možnosti uložit ve společném řízení sankci fyzické osobě i právnické osobě, za kterou jednala. Podmínky odpovědnosti právnických osob a za ně jednajících fyzických osob, skutkové podstaty ani procesní normy nejsou provázány.

Spáchá-li orgán právnické osoby trestný čin, je podle německé úpravy ukládána pokuta právnické osobě zásadně ve společném řízení o tomto trestném činu a o pokutě právnické osobě. Toto spojení umožňuje skloubit a provázat dokazování skutku a kolektivní podíl právnické osoby na něm, prokázat, že fyzická

osoba jednala právě v postavení orgánu právnické osoby, zjistit další skutečnosti důležité pro obě řízení a v neposlední řadě sladit ukládanou správní sankci právnické osobě se soudním trestem jejímu orgánu.⁸¹

8.2 ŠPANĚLSKO

V trestním zákoně přijatém v roce 1995 se v souvislosti s peněžitým trestem zavádí systém denních sazeb vyskytujících se v mnoha evropských trestních kodifikacích.

Španělské trestní právo nezná, ve srovnání s českým, vymezení aplikace institutu peněžitého trestu v podobě zjištěné pohnutky při jednání pachatele či horní hranice trestní sazby TOS. Vyžaduje se však, aby příslušná skutková podstata obsahovala možnost uložit peněžitý trest.

Je třeba podotknout, že se ve skutkových podstatách počítá s peněžitým trestem buď jako se samostatným druhem trestu, nebo trestem ukládaným souběžně s TOS. Počet dnů, na něž lze uložit peněžitý trest, se pohybuje v rozmezí pěti dnů až dvou let. Denní sazba činí nejméně 200 a nejvíce 50 000 peset přepočítaných na Euro. Je zajímavé, že si ještě v současnosti normy zachovávají údaje o výši trestu v původní měně.

Délka peněžitého trestu společně s částkou denních sazeb musejí být obsažena v rozsudku. Soud přihlíží k hospodářské situaci pachatele, zkoumá jeho majetek, příjmy, závazky, vyživovací povinnosti k rodinným příslušníkům a další okolnosti, které se pachatele týkají. V rozsudku se vymezí rovněž časový rámec pro zaplacení peněžitého trestu a způsob jeho platby. Vše tedy závisí na uvážení soudu.

Zhorší-li se majetková situace odsouzeného, je soud oprávněn po ověření této skutečnosti výjimečně snížit výši denních sazeb.

Poměrně detailní je řešení situace, kdy odsouzený pachatel neplní povinnost zaplatit peněžitý trest. Za každé dvě nezaplacené denní sazby bude pachatel potrestán TOS na jeden den.

⁸¹ Prášková, H. Správní trestání právnických osob v Německu. Trestněprávní revue, 2007, č. 9, 253-262s.

Poněkud nadbytečně se stanoví, že náhradním TOS zaniká povinnost platby peněžitého trestu. Z Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod plyne zákaz dvojího trestního postihu za totéž jednání.

Na rozdíl od našeho trestního kodexu zná španělská úprava převedení ještě na jiný druh náhradního trestu – na obecně prospěšné práce. Jedné nezaplacené denní sazby odpovídá jeden den trestu obecně prospěšných prací. Podmínka uložení tohoto náhradního trestu spočívá v souhlasu pachatele.⁸²

V tomto kontextu bychom se mohli zamyslet nad otázkou týkající se převodu peněžitého trestu na náhradní trest obecně prospěšných prací.

8.3 DÁNSKO

V trestním řízení v Dánsku představuje peněžítý trest vůbec nejvíce používaný druh trestu. Počty ukládaných peněžitých trestů velmi převyšují dokonce podmíněné a nepodmíněné TOS. Z hlediska procesní formy rozhodnutí může být peněžítý trest uložen vedle rozsudku také trestním příkazem.

Připouští se, aby byl peněžítý trest uložen samostatně nebo vedle jiného trestu. Podobně s naší úpravou dánský trestní zákon předpokládá aplikaci trestu za společensky nebezpečná jednání, na jejichž základě pachatel získal nebo se snažil získat hospodářský zisk.

Při výměře peněžitého trestu se zde také používá modelu denních sazeb. Počet sazeb závisí na druhu a závažnosti trestného činu, jakož i na osobě pachatele.

Částečnou podobu španělského systému lze spojovat s uložením peněžité pokuty stanovené jinak než formou denních sazeb, a to v těchto případech:

1. „Musí se jednat o postih jednání, jímž pachatel dosáhl nebo chtěl dosáhnout pro sebe nebo jiného významného hospodářského zisku. Ke škodě věci není pojem „významného hospodářského zisku“ v dikci trestního kodexu definován.
2. Uložení denních sazeb by mělo za následek, že by se celková částka takto ukládaného peněžitého trestu jevila jako nezohledňující výši neoprávněné

⁸² Soukup, P. Peněžítý trest. Trestní právo, 2007, č. 9, 28-29 s.

majetkové výhody, jež byla trestným činem dosažena, nebo k jejímž dosažení jednání pachatele směřovalo.“⁸³

Není-li peněžitý trest vykonán, nastupuje na jeho místo náhradní trest ve formě odnětí svobody. Do rozsudku, kterým se ukládá peněžitý trest, musí být obligačně vložen výrok o délce náhradního TOS. Nahrazovat peněžitý trest jinými druhy trestů dánské trestní právo nedovoluje.

Při peněžitém trestu stanoveném v denních sazbách odpovídá každé nezaplacené denní sazbě jeden den TOS. Náhradní TOS nesmí být kratší dvou dnů. Při peněžitém trestu stanoveném jinak než v denních sazbách se náhradní TOS musí pohybovat v rozmezí 2 – 60 dnů.

Z dánského trestního kodexu plyne, že náhradní trest nemůže být uplatňován u právnických osob. V takovém případě nastoupí majetková exekuce.⁸⁴

8.4 ŠVÉDSKO

Trestní kodex Švédského království dovoluje ukládat peněžitý trest ve trojí podobě. Stanovuje se, zda se má sankcionovat formou denního, souhrnného nebo standardizovaného peněžitého trestu.

Počet denních sazeb se u denního peněžitého trestu musí podle zákona pohybovat mezi 30 a 150. Také výměru jednotlivých denních sazeb trestní zákoník pevně fixuje. Činí 30 – 1000 švédských korun. Při stanovení výše denní sazby soud vezme v úvahu příjmy, majetek a vyživovací povinnosti pachatele a další tzv., „*okolnosti hospodářské povahy na jeho straně*“.

Výslovně se zakotvuje, že minimální celková výše peněžitého trestu ukládaného formou denních sazeb činí 450 švédských korun. Souhrnný peněžitý trest soud uloží v rozpětí od 100 do 2000 švédských korun. Standardizovaný peněžitý trest nesmí být nižší než 100 švédských korun, přičemž způsob stanovení jeho výše obsahují kasuistické⁸⁵ skutkové podstaty. Částečně připomíná španělský systém, neboť z pohledu příslušných skutkových podstat vyplývá závislost zpravidla na výši škody způsobené trestněprávně relevantním jednáním.

⁸³ Soukup, P. Peněžitý trest. Trestní právo, 2007, č. 9, 30 s

⁸⁴ Soukup, P. Peněžitý trest. Trestní právo, 2007, č. 9, 29-30 s.

⁸⁵ Kasuistika znamená výklad práva se zřetelem ke konkrétnímu individuálnímu případu

Na rozdíl od jiných úprav institutu peněžitého trestu se ve švédském kodexu pamatuje na souběh trestné činnosti, přičemž za jednotlivá trestněprávně rozhodující jednání je možno ukládat peněžitý trest. Nalézá zde uplatnění tzv. „*společný peněžitý trest*“. Pokud má být pachatel potrestán i za jen jediný trestný čin denní sazbou, bude se společný peněžitý trest vyměřovat formou denní sazby. Tato sazba bude činit nejvýše 200 švédských korun. Má-li se trestat formou souhrnných peněžitých trestů, potom nesmí maximální výše společného peněžitého trestu překročit 5000 švédských korun.

Zaplacené částky peněžitého trestu se stávají majetkem státu. Způsob uhrazení, tj. jednorázové plnění či platba ve splátkách, se ošetřují v *lex specialis*. Švédská úprava se tím odlišuje od výše popsaných regulací, včetně české.

Trestní zákoník v této souvislosti pouze rámcově stanovuje, že délka trvání náhradního TOS činí nejméně 14 dnů a nejvíce 3 měsíce. Možnost převedení nevykonaného peněžitého trestu na jakýkoli jiný druh trestu není ve švédském trestním právu obsažena.⁸⁶

8.5 SKOTSKO

Skotské trestní právo má velmi složitou povahu. Na Skotsku je zajímavé, že nemá trestní řád. Následkem je, že se nelze odvolat na jediné místo, kde by bylo možné nalézt oficiální ustanovení toho, jaké chování je podstatou pro trestný čin. Další nevýhodou je, že zákony, oproti jurisdikci, jsou nejednoznačné a nekonkrétní. Mezi výhody můžeme zahrnout pružnost skotského práva. Každá oblast trestního práva se odvozuje z těchto zdrojů: precedenční právo, které je zvykové, dále ústavní písemnosti, které analyzují precedenční právo, a poslední je legislativa, která je většinou ve formě parlamentních zákonů.

Hlavním zdrojem skotského trestního práva je tedy právo precedenční. Legislativní nařízení mohou měnit precedenční právo, jsou mu tedy nadřazená. Trestní právo není v současné době ve Skotsku uzákoněno. Neexistuje tedy jediný dokument, který by sloužil jako „Trestní řád“. Mnohá legislativa týkající se trestního řízení a trestů je však dána ze zákona. Výchozím zákonem v této oblasti je (Skotský)

⁸⁶ Soukup, P. Peněžitý trest. Trestní právo, 2007, č. 9, 30 s.

Zákon o trestním řízení z roku 1995. Tento zákon nerozlišuje mezi tresty a opatřeními, nebo mezi tresty hlavními a doplňkovými.

Zákon z r. 1995 uděluje soudům obecnou pravomoc udělit pokutu za jakýkoli trestný čin v souladu s ostatními zákonnými ustanoveními, které se rozsudku týkají. V případě formálního řízení neexistuje limit výše pokuty. V případě zjednodušeného řízení platí standardní rozmezí pokut. Částky uvedené v tomto rozmezí podléhají průběžným změnám.

Standardní rozmezí je rozděleno na úrovně. Maximální částka, kterou je možné v současnosti uložit, je 5000 liber. Soudce hrabství může uložit maximální částku, ale soudce okresního soudu nesmí překročit úroveň 4 (tj. 2500 liber), pokud nějaký zákon nestanoví jinak. Některé zákony povolují pokuty až do výše 20 000 liber v zjednodušeném řízení při obvinění u soudu hrabství, nebo u odsouzení ze strany placeného soudce u okresního soudu.

V případě více obvinění je soud oprávněn navýšit počet pokut a uložit tak konečnou částku, která potenciálně převyšuje předepsanou částku. Při ukládání pokuty musí soud zohlednit možnost pachatele pokutu uhradit a jeho osobní situaci. Soud musí rovněž určit, zda má být pokuta zaplacená najednou nebo prostřednictvím splátek, přičemž opět bere v úvahu situaci a finanční postavení pachatele. Pro naši právní úpravu je skotské trestní právo velmi nejasné, spletité a nesystematické. Pokud se nejedná o zjednodušené řízení, pak není soudce omezen horní hranicí peněžitého trestu tak, jak je tomu v našem trestním zákoníku, což není dobré pro právní jistotu účastníků řízení.⁸⁷

⁸⁷ *Justová, K.* Diplomová práce. Brno: Vydavatelství MU, 2011, 72 s.

9. ÚVAHY DE LEGE FERENDA

Pokud se ohlédneme na předchozí kapitoly, je na místě zde provést úvahy týkající se ukládání peněžitého trestu v budoucnu a pokusit se nabídnout nové podklady či změnu některých ustanovení v zákoně, jelikož podle statistik ukládání peněžitého trestu v České republice klesá. Přes nedostatky právní úpravy peněžitého trestu zde budou i kladné změny vystiženy.

Jedna z možností, proč se peněžitý trest méně ukládá, může být nedokonalá hmotněprávní úprava. Zde by mohlo být navrženo, aby peněžitý trest byl ukládán i za jiné než majetkové trestné činy, které byly spáchány s úmyslem získat majetkový prospěch. Proto by tento trest mohl mít univerzální povahu. U nemajetkových trestných činů by se mohl zavést jako trest vedlejší, ukládaný spolu s dalším alternativním trestem.

Tímto krokem by mohlo dojít ke zvýšení ukládání peněžitého trestu, neboť peníze a majetek jsou velmi důležitou součástí života každého z nás a každé odebrání je pro člověka velmi citelné. Z tohoto důvodu je peněžitý trest velmi dobře schopen plnit účel trestu a nápravy.

K zamyšlení bychom mohli uvést rozšíření možností náhradního trestu tak, jak je to možné u mladistvých. To znamená nahrazení trestem obecně prospěšné činnosti.

U výkonu peněžitého trestu bychom mohli prodloužit lhůtu k zaplacení, která činí v dnešní době 15 dnů od výzvy. Taková lhůta je poměrně krátká a může být demotivující.

Dlouho připravovaná úprava peněžitého trestu v nové kodifikaci trestního zákona účinného od 1. 1. 2010 přinesla mimo jiné změny ve stanovování peněžitého trestu. U úpravy peněžitého trestu nás tak na první pohled zaujme doplnění o způsob ukládání ve formě tzv. denních pokut. Za každý den přitom musí být uhrazena určitá peněžní částka, stanovená na základě pečlivého hodnocení majetkových poměrů pachatele, přičemž se při stanovení výše denní sazby vychází především z čistého příjmu, který pachatel má nebo by mohl mít při náležitém využití svých schopností průměrně za jeden den.

Jedná se o logický a velmi vhodný krok, který umožňuje reflektovat sociální situaci jedince. Denními sazbami je tak možno méně zatěžovat pachatelovo osobní prostředí a pachatel má větší možnost splnit trest, který mu byl vyměřen.

Za velmi pozitivní je vnímáno i zvýšení horní hranice výměry peněžitého trestu. V současnosti jsou ekonomické rozdíly mezi občany značné, a pokud má peněžitý trest zasáhnout do majetkové sféry odsouzeného natolik citelně, aby se do budoucna vyvaroval páchání trestné činnosti, musí být rozsah výměry peněžitého trestu co nejširší.

Přínosné v naší právní úpravě je i možnost splátek. V daném případě se jedná o určitou výhodu, která může být pachateli odebrána, nedodrží-li termíny splácení. Za povšimnutí stojí i zahlazení peněžitého trestu. Zahlazením může být odsouzený pozitivně motivován k splnění peněžitého trestu čistým rejstříkem trestů. Dosud se zahlazuje ve dvojím režimu, jinak u nedbalostních a jinak u úmyslných trestných činů.

10. ZÁVĚR

V současné době je velký nárůst osob, jimž je uložen nepodmíněný TOS, s nutností uvěznění. Především v průběhu posledních let čelí téměř všechny západoevropské země problému přeplněnosti věznic a nedostatku finančních prostředků na podporu systému trestní justice. Tato přeplněnost je zapříčiněna především nárůstem ukládaných TOS delších než jeden rok.

Ukládání trestu odnětí svobody pravděpodobně přispívá ke snižování kriminality, recidivy, ale z dlouhodobého hlediska se jeví neefektivním a bez budoucnosti. Trest odnětí svobody zajišťuje preventivní účinky, lidé se cítí bezpečněji, ale na druhé straně je takový trest ekonomicky náročný a vězení má negativní důsledky na život odsouzeného.

V případě závažné trestné činnosti je jistě trest odnětí svobody nejúčinnějším, nejvíce bezpečným a nevyhnutelným trestem pro pachatele, ale v případech méně závažných trestných činů jsou na místě vhodné alternativy k trestu odnětí svobody.

Mezi jeden z nejdůležitějších a nejstarších ukládaných alternativních trestů patří trest peněžitý, který se ukládá za předpokladu získání nebo úmyslu získat majetkový prospěch.

Ze statistik uvedených v příloze vyplývá, že dochází k útlumu peněžitého trestu přesto, že peněžitý trest má v právním řádu ČR pevné a nezastupitelné místo. Lze jen doufat, že novým trestním zákonem, kde je zaveden statut denních pokut, bude ukládání peněžitého trestu častější, jelikož přednosti tohoto alternativního trestu převažují nad nevýhodami.

Úplným závěrem lze konstatovat, že úprava peněžitého trestu v České republice je, i přes shora uvedené námitky a návrhy de lege ferenda, úpravou moderní, dostačující, která je i přes některé její nedostatky srovnatelná s jinými vyspělými trestněprávními úpravami.

RESÜMEE

Die Geldstrafe ist eine der Alternativstrafen zur Freiheitsentzugsstrafe und gehört zu den Traditionsstrafen, die in den Sanktionssystemen des Strafrechts beinhaltet sind. Diese Alternativstrafe ist eine der ältesten Strafarten und nachhaltig aktuell.

Zu deren Vorteilen gehören ihre Bestimmtheit, relativ einfacher Vollzug, einfache Abstufung und die Abschöpfungsmöglichkeit des Vermögensvorteils des Täters. Im Gegenteil gehört zu den Nachteilen die Tatsache, dass sie in vielen Fällen auch die Familienmitglieder und Personen, gegenüber denen der Täter Verpflichtungen hat, betrifft. Weiter auch die Gefahr des Gefängnispopulationsanstiegs aufgrund Ersatzfreiheitsstrafvollzugs für nicht geleistete Geldstrafen. Als negatives Nebenrisiko der Geldstrafe wird bezeichnet, dass es zur Situation kommen kann, die zum kriminellen Verhalten des Verurteilten führt.

Der Zweck dieser Arbeit war es, einen Überblick über die Geldstrafe im Materiell- und auch Prozessrecht zu übermitteln, auf Vor- und Nachteile der Geldstrafe aufmerksam zu machen, auf Anwendungsmöglichkeiten hinzuweisen und mit anderen Rechtsregelungen zu vergleichen.

Das erste Kapitel ist der Geschichte der Geldstrafe gewidmet, wo Gesetze aus den Jahren 1950, 1961 und die Strafrechtsentwicklung nach dem Jahre 1989 aufgefasst sind. Am Ende dieses Kapitels ist die gültige Rechtsregelung, in der die Grundbegriffe dieser Diplomarbeit erwähnt sind.

Selbständig ist das Kapitel des Geldstraftäters, der für die Geldstrafverhängung entscheidend ist. Festpunkt sind die Bedingungen der Geldstrafverhängung, wo große Aufmerksamkeit Jugendlichen und Rechtspersonen gewidmet ist.

In den nächsten Kapiteln sind das Strafmaß und der Geldstrafvollzug entwickelt, wo man die Strafe in Tagessätzen aussetzt, was zur bedeutendsten Änderung im Vergleich mit der früheren Regelung gehört.

Im Kapitel über den Geldstrafvollzug wird auch auf die Möglichkeit hingewiesen, auf den Vollzug zu verzichten.

Falls der Geldstrafvollzug in der festgelegten Zeit nicht geleistet ist, ist die Durchführbarkeit durch Ersatzfreiheitsstrafvollzug in der Länge bis zu vier Jahren gesichert. Dem Ersatzfreiheitsstrafvollzugsmaß und der Nichtverurteilungsfiktion ist ein weiteres Kapitel gewidmet.

Die Diplomarbeit trägt den Namen *Geldstrafe – strafrechtliche und kriminologische Aspekte*. Deshalb ist ein Kapitel in dieser Arbeit den kriminologischen Aspekten, wie Forschung oder Übersichten über Geldstrafverhängungen in Praxis, gewidmet.

Im Vorletzten Kapitel ist der Vergleich der Geldstrafen mit den europäischen Rechtsregelungen ausgeschrieben. Es ist interessant zu lesen, in welchen Staaten Geldstrafverhängung ähnlich ist und in welchen Staaten es im Gegenteil einen großen Unterschied in dieser Rechtsregelung gibt.

Betracht de lege ferenda, Titel des letzten Kapitels. Im letzten Teil ist eine Überlegung über die mögliche Änderung oder Ergänzung der gültigen Rechtsregelung ausgeschrieben, weil nach dem Überblick über Geldstrafverhängungen in der Tschechischen Republik diese Alternativstrafe vorkommt.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

1. Literatura

- Knižní

FENYK, J. HAVLÍK, T. RŮŽIČKA, M.: Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu 1918 - 2004. 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2004.

HENDRYCH, D.: Právní slovník. 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 2001.

KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4

KRATOCHVÍL, V., aj. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-042-3

MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-572-8

MAREŠOVÁ, A., VÁLKOVÁ, J. K problematice alternativních trestů. Praha: IKSP, 1994.

SOLNAŘ, V., aj. Tresty a ochranná opatření. Praha: Academia, 1979.

SOTOLÁŘ, A., aj. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-350-7

SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F., aj. Právní rámec alternativního řešení trestních věcí. Praha: IVMS ČR, 2001

ŠÁMAL, P., aj. Trestní zákoník, Komentář. I. díl. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-109-3

ŠÁMAL, P., a kol. Trestní zákoník, Komentář. II. díl. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010 ISBN 978-80-7400-178-9

ŠÁMAL, P., a kol. Trestní řád, Komentář. I. II. díl. 6. Doplněné a přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2008 ISBN 978-80-7400-043-0

VANDUCHOVÁ, M., GŘIVNA, T. Pocta Otovi Novotnému k 80. Narozeninám. Praha: Aspi, 2008 ISBN 978-80-7357-365-2

JUNGER, J., Alternatives to prison sentences, experiences and developments, Amsterdam / New York: Kugler publications, 1994 ISBN 90-6299-111-4

TONY, M., FRASE S. R., Sentencing and Sanctions in Western Countries, New York : Oxford University Press, 2001 ISBN 0-19-513053-7

- **Články z odborných časopisů**

SOUKUP, P. Peněžitý trest. Trestněprávní revue, 2007, č.9.

SOTOLÁŘ, A., VÁLKOVÁ, H. Trestní opatření v trestních věcech mladistvých. Trestněprávní revue, 2005, č.2.

PRÁŠKOVÁ, H. Správní trestání právnických osob v Německu. Trestněprávní revue, 2007, č. 9.

ŠČERBA, F. Sankcionování mladistvých. Kriminalistika, 2005, č. 2.

LATA, J. Účel trestu a jeho spravedlnost. Trestní právo, 2001, č. 2.

NEZKUSIL, J. K problematice alternativ k trestu odnětí svobody. Trestní právo, 2009, č. 7-8

JANDA, P., KOTULAN, P., MARESOVA, A., ROZUM, J. K problematice alternativních trestů. České vězení, 1994, č. 3

DUFF, P., The Prosecutor Fine and Social Control : The Introduction of the Fiscal Fine to Scotland. British Journal of Criminology. Oxford : University Press, 1993, č. 4

2. Právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon.

Zákon č. 63/1956 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 86/1950 Sb.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Zákon č. 56/1965 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

3. Internetové prameny a právní informační systémy

Advokátní kancelář – Slavičín, *Trestní odpovědnost právnických osob* [online]. [cit. 2012-03-19]. Dostupné z: <http://www.advokat-zlinsko.cz/příspevky-aktuality/trestni-odpovednost-pravnickych-osob>

Felix a spol. advokátní kancelář, *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob* [online]. [cit. 2012-03-19]. Dostupné z: <http://www.akfelix.cz/upload/aktualne/95.pdf>

Ministry of the interior of the Czech republic, *Trestní odpovědnost právnických osob jako předmět zkoumání* [online]. [cit. 2012-03-19]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/mvcren/docDetail.aspx?docid=34690&doctype=ART>

Ministerstvo spravedlnosti ČR, *Statistické ročenky kriminality* [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?k=3397&o=23&j=33&d=47145>

Kriminalistika – archiv červen 2008, *Možnosti sankční politiky* [online]. [cit. 2012-03-05]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2001/01_03/karabec.htm

Ministerstvo spravedlnosti ČR, *Rozhovor o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob* [online]. [cit. 2012-03-05]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5372&d=315552>

ABZ, *Slovník cizích slov* [online]. [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/>

Právní informační systém – CODEXIS ACADEMIA, ATLAS Consulting, spol. s r. o.

4. Judikatura

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 8. 1987, sp. zn. 1 Tz 23/87

Rozsudek Najvyššieho súdu v Bratislavě ze dne 17. 2. 1977, sp. zn. 2 Tzf 3/76

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 11. 1971, sp. zn. 11 Tz 70/71

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 2. 2001, sp. zn. 7 Tz 22/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR z roku 1980, sp. zn. Tpj 45/1980

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR z roku 1974, sp. zn. 3 To 26/1976

Vrchní soud v Praze ze dne 29.5.1999, sp.zn. 11 To 86/99

Vrchní soud v Praze ze dne 24.8.2000, sp.zn. 4 To 22/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. Tpj 2/1973

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. Tpj 45/1980

5. Kvalifikační práce

JUSTOVÁ, Kateřina. Peněžitý trest. 2010/2011. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Doc. JUDr. Věře Kalvodové, Dr.

BRANDTNEROVÁ, Iva. Správa peněžitých trestů. 2011. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Petr Mrkývka, Ph.D.

KRAUSOVÁ, Vendula. Peněžitý trest v československém a českém trestním právu. 2008/2009. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, právnická fakulta.

PŘÍLOHY

Příloha I - žádost o povolení splátek peněžitého trestu

Okresní soud

adresa soudu, který uložil trest

Odsouzený: *jméno, příjmení, datum narození, bydliště*

Ke spisové značce: *(uvést značku, pod kterou proběhlo trestní řízení u soudu)*

Žádost o povolení splácení peněžitého trestu

Dne nabyl právní moci *rozsudek / trestní příkaz* vydaný Okresním soudem v pod sp.zn., kterým jsem byl odsouzen k peněžitému trestu ve výši ,- Kč. Pokud tento trest nevykonám ve stanovené lhůtě, bude mi uložen náhradní trest *(popis náhradního trestu, který je v rozsudku)*.

Vzhledem k obavě z uložení náhradního trestu a k nemožnosti zaplatit celý peněžitý trest jednorázově, podávám tuto žádost o povolení splátek. Podle mých současných možností navrhuji splátky ve výši ,-Kč měsíčně.

Svou žádost odůvodňuji tím, že *(uvést veškeré okolnosti, které neumožňují zaplatit trest najednou – např. výrazné zhoršení finančních poměrů z důvodu ztráty zaměstnání odsouzeného, jeho manželky / jejího manžela, nízké příjmy ze zaměstnání, nesolventnost zaměstnavatele, splácení dalších dluhů, neočekávaná vydání, které byl odsouzený nucen zaplatit apod.)* a dokládám *(vše, co podpoří tvrzení odsouzeného – doklad o příjmech, potvrzení od úřadu práce, daňové přiznání, exekuční příkaz, potvrzení o splátkách*

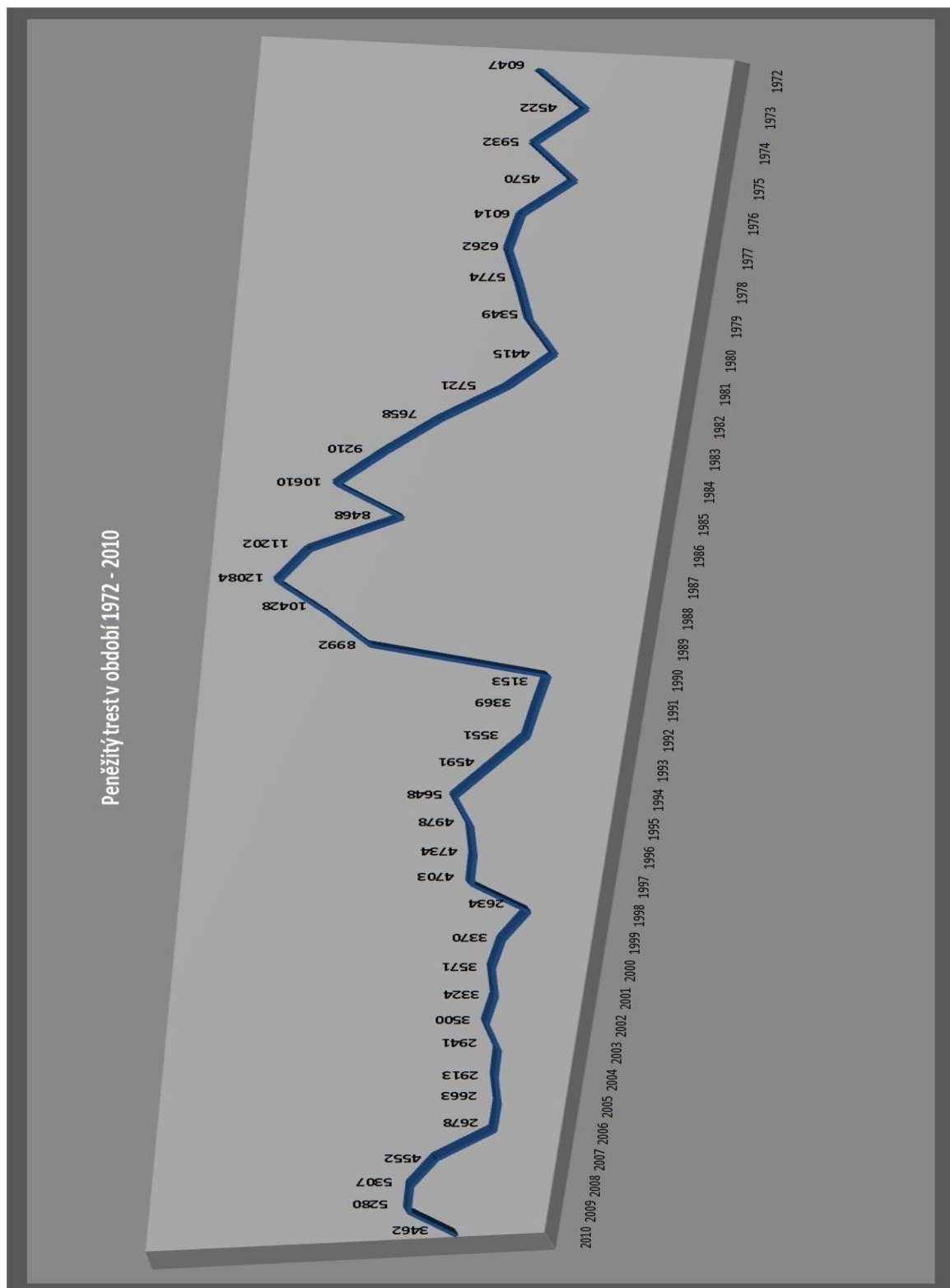
jiným věřitelům, podklady prokazující náklady na živobytí, bydlení a další náklady na zajištění chodu rodiny, rozsudek o výživném atd.).

Na základě uvedených skutečností žádám Váš soud o vydání usnesení o povolení splácení peněžitého trestu podle § 342 odst. 1 písm. b) trestního řádu ve výši
,-Kč ve splátkách po ,-Kč měsíčně, čímž bude zaplacen do jednoho roku ode dne právní moci rozsudku / trestního příkazu.

V dne

podpis

Příloha II – Graf ukazující vývoj ukládání peněžitého trestu v České republice v letech 1972-2010⁸⁸

⁸⁸ Ministerstvo spravedlnosti ČR, *Statistické ročenky kriminality* [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?k=3397&o=23&j=33&d=47145>

Příloha č. III – Tabulka obsahující ukládání peněžitého trestu v České republice v letech 1994 – 2010 rozdělené do krajů⁸⁹

Období	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
2010	239	265	279	154	397	390	977	760	3461
2009	450	659	369	206	591	663	1097	1235	5270
2008	557	557	437	203	594	851	1003	1105	5307
2007	549	538	405	213	426	736	663	1022	4552
2006	399	334	267	146	307	432	365	428	2678
2005	376	369	214	170	304	363	338	529	2663
2004	364	341	272	192	381	377	382	604	2913
2003	368	375	271	229	317	380	338	663	2941
2002	329	401	361	226	422	500	477	784	3500
2001	317	363	415	251	398	405	495	680	3324
2000	372	419	429	263	510	458	488	632	3571
1999	393	374	403	255	427	418	478	622	3370
1998	268	293	265	198	334	348	375	553	2634
1997	464	488	524	381	578	619	648	1001	4703
1996	532	508	549	402	469	700	658	916	4734
1995	574	609	683	467	417	714	658	856	4978
1994	823	620	844	599	473	652	727	910	5648
	7374	7513	6987	4555	7345	9006	10167	13300	66247

Zkratky:

StČ - Středočeský kraj

JČ - Jihočeský kraj

ZČ - Západočeský kraj

SČ - Severočeský kraj

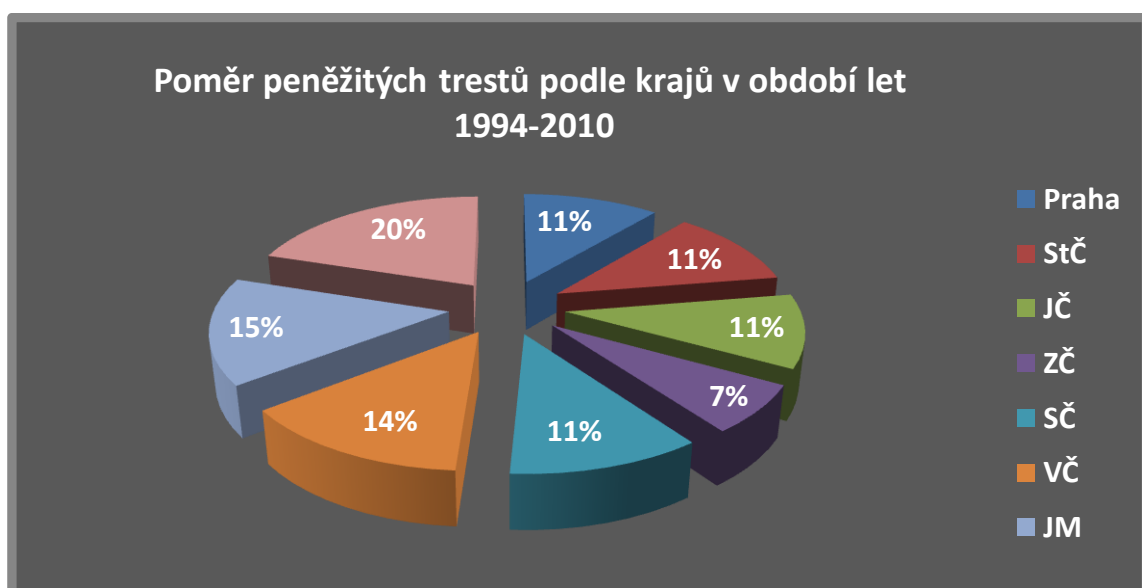
VČ - Východočeský kraj

JM - Jihomoravský kraj

SM - Severomoravský kraj

⁸⁹ Ministerstvo spravedlnosti ČR, *Statistické ročenky kriminality* [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?k=3397&o=23&j=33&d=47145>

Příloha č. IV – Poměr ukládání peněžitého trestu podle krajů České republiky v letech 1994 - 2010⁹⁰

Zkratky:

StČ - Středočeský kraj

JČ - Jihočeský kraj

ZČ - Západočeský kraj

SČ - Severočeský kraj

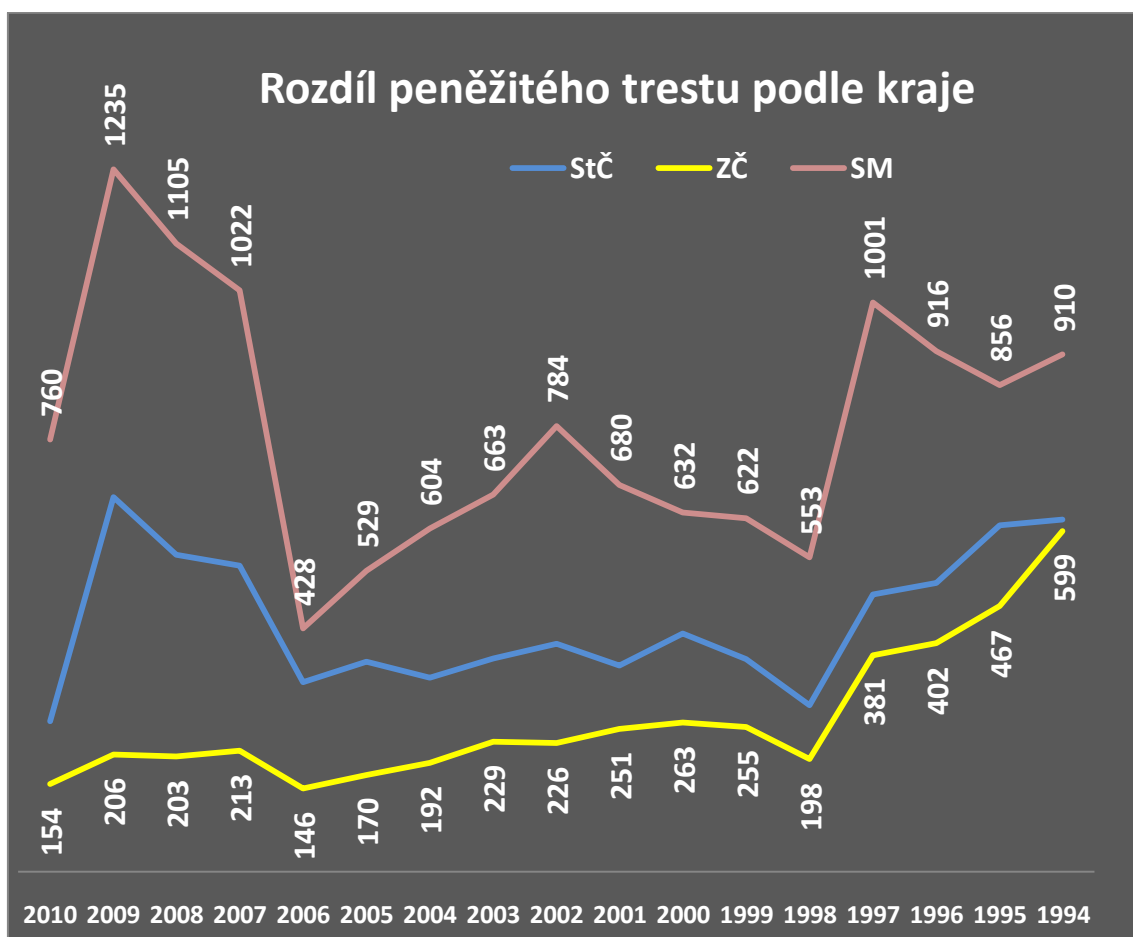
VČ - Východočeský kraj

JM - Jihomoravský kraj

SM - Severomoravský kraj

⁹⁰ Ministerstvo spravedlnosti ČR, *Statistické ročenky kriminality* [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?k=3397&o=23&j=33&d=47145>

Příloha č. V – Rozdíl ukládání peněžitého trestu v letech 1994-2010 podle nejrozdílnějších krajů České republiky⁹¹

Zkratky:

StČ - Středočeský kraj

ZČ - Západočeský kraj

SM - Severomoravský kraj

⁹¹ Ministerstvo spravedlnosti ČR, *Statistické ročenky kriminality* [online]. [cit. 2012-03-01]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?k=3397&o=23&j=33&d=47145>

Příloha č. VI – Rozhovor o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob

ČRo 1 - Radiožurnál (23.2.2011): Pomůže zavedení trestní odpovědnosti firem v boji s korupcí v České republice

Jan BUMBA, moderátor

Firmy budou mít v České republice trestní odpovědnost. Slušelo by se říci, i v České republice a někdo by možná dodal konečně, protože v Evropské unii je trestní odpovědnost právnických osob standardní věcí. Vznikne seznam trestních činů, za které budou moci být firmy trestány, hrozit jim bude především pokuta, v krajním případě ale i úplné zrušení. Na lince je nyní místopředseda Svazu podnikatelů a živnostníků Jiří Víšek. Dobrý den.

Jiří VÍŠEK, místopředseda Svazu podnikatelů a živnostníků

Dobrý den.

Jan BUMBA, moderátor

Jste pro to, aby byla zavedena trestní odpovědnost firem?

Jiří VÍŠEK, místopředseda Svazu podnikatelů a živnostníků

No, pokud by zavedení trestní odpovědnosti právnických osob při splnění jednoznačných kritérií bylo v zájmu zvýšení účinnosti boje jak proti korupci, tak proti závažné trestné činnosti, bylo by to v pořádku, pokud zákon stanoví jednoznačná kritéria, která budou tuto protiprávní činnost charakterizovat, nemá Sdružení podnikatelů a živnostníků žádné výhrady.

Jan BUMBA, moderátor

Myslíte ...

Jiří VÍŠEK, místopředseda Svazu podnikatelů a živnostníků

Pokud by, ano.

Jan BUMBA, moderátor

Omlouvám se, že vám do toho skáču, ale chtěl jsem se zeptat na to, jestli si myslíte, že firmy jsou skutečně často využívány k nějakému zakrývání trestné činnosti?

Jiří VÍŠEK, místopředseda Svazu podnikatelů a živnostníků

No, v nějakém procentu to určitě bude, ale já se domnívám nebo domníváme se, že to, že velké procento není, že to vždycky je na nějakém jednotlivci nebo jednotlivcích.

Jan BUMBA, moderátor

Pokud právnická osoba bude moci být uznána trestně odpovědnou, když korupce nebo jiná kriminalita bude směřovat v její prospěch, je to předpis, který může omezit korupci?

Jiří VÍŠEK, místopředseda Svazu podnikatelů a živnostníků

No, těžko říci, protože ono to ve svém důsledku může zlikvidovat celou firmu, to znamená, i zaměstnance tam pracující, já nebo pořád si myslíme, že by tady mělo jít o ty jednotlivce a pak by to samozřejmě mohlo být účinné.

Jan BUMBA, moderátor

Chcete tím říci, že podle vašeho soudu by jaksi zaměstnanci neměli být potrestáni za chyby svých šéfů nebo za prohřešky svých šéfů?

Jiří VÍŠEK, místopředseda Svazu podnikatelů a živnostníků

Měli být potrestáni všichni ti, kteří se prohřešují, abych tak řekl, ale ti, co se neprohřešují, co neučinili nic špatného, tak proč by měli pykat.

Jan BUMBA, moderátor

A jak hodnotíte ty navrhované sankce, tedy pokud ta propadnutí majetku, zákaz účasti ve výběrovém řízení, anebo tedy případně úplně zrušení.

Jiří VÍŠEK, místopředseda Svazu podnikatelů a živnostníků

No, určitě to odstupňování je důležité, protože kdyby pouze byl jeden trest, tak by mohl být mírný nebo tvrdý, takže to odstupňování je důležité. Jestli je to takhle všechno úplně v pořádku, zatím netuším, ale to odstupňování je důležité.

Jan BUMBA, moderátor

Místopředseda představenstva Svazu podnikatelů a živnostníků Jiří Víšek. Já vám děkuji, na shledanou.

Jiří VÍŠEK, místopředseda Svazu podnikatelů a živnostníků

Ano, na shledanou.

Jan BUMBA, moderátor

Návrh, za který se dnes postavila vláda a který tedy míří do parlamentu, vypracoval ministr spravedlnosti, občanský demokrat Jiří Pospíšil. Dobrý den, vítám vás ve vysílání.

Jiří POSPÍŠIL, ministr spravedlnosti /ODS/

Dobrý den přeji.

Jan BUMBA, moderátor

Pane ministře, proč je nutné zavést i v Česku trestní odpovědnost právnických osob?

Jiří POSPÍŠIL, ministr spravedlnosti /ODS/

Je třeba si uvědomit, že takovýto zákon mají dnes všechny země Evropské unie a všechny země OECD a my díky tomu, že tuto právní úpravu nemáme, tak se dostáváme do izolace, byli jsme umístěni téměř na takzvanou černou listinu OECD a všechny tyto věci nás na mezinárodním poli poškozují a snižují zájem mezinárodních investorů Českou republiku. Tedy ten mezinárodní aspekt /nesrozumitelné/ dění v Evropě, kteří takovouto právní úpravu nemají. A ten druhý aspekt jsou samozřejmě určité formy trestné činnosti, kde se jen obtížně hledá konkrétní fyzická osoba, která to jednání způsobila, zatímco je zcela zřejmé, že trestný čin byl spáchán a že přinesl výhody určité právnické osobě, například určité firmě a pak je tedy vhodné, aby takováto firma byla postížena. My si slibujeme, že by tento zákon mohl posílit boj proti trestné činnosti a boj proti korupci.

Jan BUMBA, moderátor

Dá se alespoň odhadovat, pane ministře, jak často jsou firmy využívány k zakrývání nebo přímo k páčání nějaké nelegální činnosti.

Jiří POSPÍŠIL, ministr spravedlnosti /ODS/

Já jsem přesvědčen, že zase to nebude tak často využívaný zákon. Nicméně zkušenosti zahraniční ukazují, že s právníckými osobami, konkrétně s firmami, s obchodními společnostmi jsou často spojovány daňové delikty, kdy firma učiní nějaký daňový podvod, anebo potom různé prokoruptivní jednání, kde například člen představenstva udělá korupční nabídku například vůči úředníkovi, člen představenstva je potrestán, ale ta firma jako taková, která z toho měla mít výhodu, to znamená, ostatní členové vedení té firmy, případně vlastníci, v zásadě žádnou sankci necítí, protože je potrestána, v uvozovkách, pouze jedna ryba, která to jednání realizovala.

Jan BUMBA, moderátor

Proč musí ten zákon obsahovat výčet trestných činů, za které by mohla být firma postížena, protože pokud se nemýlím, tak ve hře byla i jiná varianta.

Jiří POSPÍŠIL, ministr spravedlnosti /ODS/

Vláda se přiklonila nakonec k výčtu, to znamená, zákon jasně říká, jaké trestné činy právnícká osoba může spáchat, a to z toho důvodu, aby se zvýšila právní jistota, aby bylo zcela zřejmé, za které trestné činy mohou být právnícké osoby potrestány. Je zcela jasné, že těžko lze trestat právníckou osobu, jako umělý útvar, například za trestný čin znásilnění, ale například za korupci, když z toho má mít výhody ta firma nebo za daňový podvod, to jsou přesně typy trestné činnosti, kdy je jasné, že výhodu nemá jenom pachatel a konkrétní fyzická osoba, která to uskuteční, ale výhodu z toho má mít nějaké společenství. Právě lidé spojen s tou právníckou osobou.

Jan BUMBA, moderátor

Před malou chvilkou, před pár minutami vydala svoji reakci k tomuto návrhu organizace Transparency International, na jedné straně jednoznačně vítá snahu vlády zavést trestní odpovědnost právnických osob, ale právě kritizuje to, že by mělo být jaksi taxativně vymezeno, jakých trestných činů se to má týkat, a píše se tady ve zprávě Transparency, že v uvedeném výčtu chybí trestné činy týkající se korupci při zadávání veřejných zakázek a dále například trestný čin porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže. Pane ministře, vaše reakce?

Jiří POSPÍŠIL, ministr spravedlnosti /ODS/

Myslím, my jsme připraveni v parlamentní diskusi o tom, jaké další trestné činy mají být v tomto návrhu zahrnuty, já jsem korektně řekl, že v návrhu zákona jsou trestné činy, které dnes mezinárodní společenství po nás vyžaduje, aby byly trestné u právnických osob. Tedy je tam napsáno přesně to, k čemu se v mezinárodním společenství nebo mezinárodním poli v rámci Evropské unie Česká republika zavázala. Tedy výčet byl dán takto ministerstvem a teď bude záležet na poslancích, zda to doplní o jiné věci, já se nebráním tomu, abychom to doplnili o jiné věci, zvláště pokud jde o různé formy trestné činnosti, které mohou mít prokoruptivní charakter a naopak to doplnění budu vítat, ale jak říkám, my jsme udělali základ, který odešel z ministerstva a aby to bylo férové, tak jsme tady dali opravdu to, co po nás chce Evropská unie.

Jan BUMBA, moderátor

A pokud mohu k jednomu možná praktickému pohledu, pokud má být tedy primárním trestem pro firmy pokuta, její výše by se určovala výhradně podle toho, čeho se lidé z té firmy dopustili, anebo eventuálně i podle velikosti a bohatství té firmy, mám tím na mysli, že třeba pět milionů může být pro nějakou firmu směšné, pro jinou likvidační.

Jiří POSPÍŠIL, ministr spravedlnosti /ODS/

Víte, to bude záležet na judikatuře soudu, která se po určité době ustálí, nicméně pokud ukládáte dnes fyzické osobě nějaký peněžítý trest, v tomto případě to bude analogické ukládat ten peněžítý trest právnické osobě, pak se vždycky přihlíží též k majetkovým poměrům pachatele, to znamená, logicky by se též mělo přihlížet u právnické osoby, o jakou firmu jde. Jinou pokutu asi dostane květinářství někde v Plzni a jinou dostane velká společnost, jejíž obraty jsou v řádech miliard, to je zcela jasné, je to spravedlivé, sankce musí být přiměřená velikosti síle pachatele trestného činu a samozřejmě provinění závažnosti toho jednání.

Jan BUMBA, moderátor

Prosím ještě velmi krátce, budou si s tím novým zákonem vědět rady policisté a soudci?

Jiří POSPÍŠIL, ministr spravedlnosti /ODS/

Já počítá s tím, že pokud tento zákon bude schválen parlamentem, pak připravíme v rámci takzvané justiční akademie v Kroměříži školení pro státní zástupce a soudce tak, aby ten zákon byl aplikován, protože my zase korektně přiznáváme, že v některých zemích sice přijali takovouto právní úpravu, ale v praxi to bylo velké fiasko, protože to orgány činné v trestním řízení neuměly aplikovat, to znamená, ta výchova orgánů činných v trestním řízení v této oblasti je nutná.

Jan BUMBA, moderátor

Děkuji vám za rozhovor, ministr spravedlnosti Jiří Pospíšil z ODS. Na shledanou.

Jiří POSPÍŠIL, ministr spravedlnosti /ODS/

Přeji krásný večer z Plzně. Děkuji.⁹²

⁹² Ministerstvo spravedlnosti ČR, *Rozhovor o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob* [online]. [cit. 2012-03-05]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5372&d=315552>

